

TURISMI MÕJU EESTI MAJANDUSELE 1997–2000

Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Majanduse Instituut

Statistikaamet

SISUKORD

Sissejuhatus	2
1. Turismi arvepidamise meetodilised alused	2
1.1. Turismis osalejad	3
1.2. Turismi komponendid	4
1.3. Küllastajate kulutused	4
1.3.1. Majutusteenuste arvestus	4
1.3.2. Kestvuskauapade arvestus	5
1.3.3. Reisifirmade tegevus	5
1.3.4. Lähetusturism	5
1.3.5. Kapitali kogumahutus põhivarasse	5
1.4. Turismi põhinäitajad	5
1.4.1. Turismi lisandväärtus ja turismi sisemajanduse koguprodukt	5
1.4.2. Turismitooted	6
1.4.3. Turismi tegevusalad	6
1.4.4. Turismi tööhõive	6
2. Turismi arvepidamise andmeallikad	7
3. Turismiteenuste mahu hindamine	8
3.1. Küllastajate kulutused	8
3.1.1. Vastuvõteturism	8
3.1.2. Siseturism	10
3.1.3. Küllastajate kulutused Eestis kokku	11
3.1.4. Lähetusturism	12
3.2. Turismi põhinäitajad	13
3.2.1. Turismi lisandväärtus ja turismi sisemajanduse koguprodukt	13
3.2.2. Turismi tegevusalad	14
3.2.3. Turismi tööhõive	15
3.3. Riikide turismimajanduse võrdlus	16
Kokkuvõte	16
Põhimõisted	17
Kirjandus	19
Lisa. Turismi arvepidamise klassifikaatorid	20

SISSEJUHATUS

Rahvamajanduse arvepidamise süsteem on raamistik, mille abil kirjeldatakse süstemaatiliselt ja detailselt kogumajandust, selle komponente ja seoseid. Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteem (*ESA 1995*) on Euroopa Liidu jaoks koostatud sotsiaal- ja majandusstatistika soovitude keskne kogu. *ESA 1995* reeglite järgi on mõne spetsiifilise andmevajaduse jaoks parim lahendus koostada eraldi satelliitarvepidamine. Satelliitarvepidamine võimaldab eristada uurimuse jaoks vajalikke detaile ning samas loobuda liigest detailsusest, laiendades arvepidamise raamistikku mitterahalise info lisamisega. Satelliitarvepidamise liik on ka turismi satelliitkontod, mis võimaldavad analüüsida turismi rolli rahvamajanduse arvepidamises. Turismi satelliitarvepidamise jaoks on rahvamajanduse arvepidamine definitsioonide, meetodika ja jaotuste allikas.

Esimesed rahvusvahelised turismistandardid võttis Maailma Turismiorganisatsioon (*World Tourism Organisation — WTO*) vastu 1991. aastal Kanadas toimunud rahvusvahelisel reisi- ja turismistatistika konverentsil. Need standardid kiitis kaks aastat hiljem heaks ÜRO ning neis oli ka soovitus koostada turismi satelliitkonto (*Tourism Satellite Account — TSA*) metoodilised alused.

1995. aastal moodustas *WTO* turismi satelliitkonto metoodiliste aluste väljatöötamiseks ekspertkomitee, kuhu kuulusid teiste hulgas ka *OECD*, Eurostati, mitme turismiorganisatsiooni ja rahvuslike statistikaametite esindajad. Komitee töö tulemusena valmis kontseptuaalne raamistik (*Tourism Satellite Account (TSA) — The Conceptual Framework*), mis nägi ette turismi arvepidamise sidumist rahvamajanduse arvepidamise 1993. aasta süsteemiga (*1993 SNA*, <http://esa.un.org/unsd/sna1993/toctop.asp>). Turismi satelliitkonto kontseptuaalse raamistiku kiitis ÜRO statistikakomisjon heaks 2000. aastal ning ÜRO statistikaosakond, *OECD*, *WTO* ja Eurostati turismiosakond avaldasid selle 2001. aasta juunis väljaandes "*Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework*". Eurostati välja töötatud versioon on "*European Implementation Manual on Tourism Satellite Accounts*" ehk *EIM*.

Eraldi turismiraamistiku koostamiseks oli mitu põhjust. Esiteks anti eri riikides turismi majandusliku mõju kohta erinevaid hinnanguid, mis ei olnud omavahel kooskõlas ja võrreldavad, sest sageli kasutati erinevaid mõisteid ja hindamismetoodikat. Ühtsed protseduurid ja metoodika võimaldavad saada rahvusvaheliselt võrreldavaid tulemusi. Rahvusvaheliste standardite järgi ei klassifitseerita turismi eraldi tegevusalana. *ESA 1995* (p 1.29) järgi moodustab majandusharu ühte ja samasse tegevusalasse kuuluvate tegevusalauksuste rühm. Turismi aga määratletakse vastavalt tarbijarühmale ning selle suurus põhineb tarbimiskulutustel ja toodangul. Peale selle hõlmavad turismiandmed mitterahalisi suurus, nagu hõivatute arv, väliskülastajate arv, lähetatute arv ja muud mahunäitajad. Turismi satelliitarvepidamises seotakse mitterahalised näitajad rahvamajanduse arvepidamise raamistikuga.

Satelliitarvepidamises on tähtis roll sisend-väljundtabelite raamistikul, mis näitab, kuidas majandusharu toodang on jaotatud tooteliigiti ning kuidas kaupade ja teenuste kodumaine pakkumine ja import on jaotatud tarbimise ja ekspordi vahel. Samaselt sisend-väljundtabelitega peab turismi satelliitarvepidamises pakkumine võrduma nõudlusega. Kui võrd sisend-väljundtabelid sisaldavad tegevusalati või kaubarühmiti ka lisandväärtuse, laekuvate tulude, rakendatud töötajate või kasutatavate põhivarade andmeid, on võimalik hinnata ka turismitulude osa loodud lisandväärtuses, maksutuludes, tööhõives või põhivara vajaduses. Seega on turismimajanduse osatähtsus kogumajanduses arvutatav turismiteenustega seotud pakkumise mahu ja kogu rahvamajanduse arvepidamise süsteemis kirjeldatud pakkumise mahu suhtena.

Nõudluse poole lähteandmetes hinnatakse nii väliskülastajate kulutusi riigis (see on turismiteenuste eksport) kui ka vaatlusaluse riigi elanike ja asutuste (residentide) turismikulutusi kodumaal (siseturism) ja välismaal (turismiteenuste import). Kohalike elanike kulutused välisriikides ehk teenuste import aitab välja selgitada panust teiste riikide turismituludesse.

See turismi satelliitarvepidamist käsitlev uurimus põhineb peale Statistikaameti korraldatud vaatluste ja Eesti Panga maksebilansistatistika veel Statistikaameti ja Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Majanduse Instituudi 2001. aastal teostatud uuringul, milles uuriti turismi osa majanduses ja turismi satelliitkonto koostamist. Uuring käsitles info olemasolu ja sobivust turismi osa hindamiseks rahvamajanduse arvepidamise kontekstis. Samuti oli uuringu eesmärk välja tuua peamised infolüngad ja kujundada arvutusprotseduurid, mida on vaja turismimajanduse mahu selgitamiseks ja turismi satelliitkonto koostamiseks. Uuringu tulemusena anti esialgne hinnang turismi osale Eesti majanduses aastail 1997–2000.

1. TURISMI ARVEPIDAMISE METOODILISED ALUSED

Turismi arvepidamise metoodika järgi on turism reisimise alaliik, mille all mõistetakse reisimist väljapoole isiku igapäevast elukeskkonda mitte kauemaks kui 12 järjestikuseks kuuks ja mille peamine eesmärk ei ole tasustatav tegevus sihtkohas. Turism ei hõlma seega reisimist alalisest elukohast alalisse töö- või õppimiskohta ning muudesse igapäevase elutegevusega seotud kohtadesse.

Residentsuse printsiip põhineb kahel teguril — reisimise sagedusel ja vahemaal. Igapäevane kahe asukoha vaheline reis kuulub igapäevasesse elukeskkonda, isegi kui asukohtadevaheline kaugus on suur. Igapäevase elukeskkonna hulka aga ei kuulu suvilad ja maakodud, seetõttu loetakse sõite sinna turismiks. Igapäevase elukeskkonna kriteeriumi arvesse võttes ei ole turism piiratud ainult puhkusega kaasneva tegevusega. Satelliitarvepidamine hõlmab näiteks ärireisil olevaid isikuid ja neid, kes õpivad väljaspool oma igapäevast elukeskkonda.

Satelliitarvepidamises tuleb arvestada järgmiste teguritega:
 millised isikud on hõlmatud;
 millised tegevusalad on hõlmatud;
 milline on isiku igapäevane keskkond.

1.1. Turismis osalejad

Eespool esitatud turismi definitsioon loob ühtlasi aluse isikute liigitusele reisijateks, külastajateks ja turistideks (joonis 1). *Reisija* on isik, kes reisib tavakeskkonna piires või sellest välja, reisijad jagunevad külastajateks ja muudeks reisijateks.

Turismis osalejad ehk *külastajad* on isikud, kes reisivad välja tavakeskkonnast mitte kauemaks kui 12 järjestikuseks kuuks ja kelle reisi peamine eesmärk ei ole sihtkohas tasustatav tegevus. Külastajad jagunevad *ööbivateks külastajateks* ja *ühapäevakülastajateks*. Kui ööbivad külastajad on isikud, kelle reis tavakeskkonnast välja hõlmab vähemalt üht ööbimist sihtkohas (v.a ööbimine sihtriigi sadamas seisvas laevas), siis ühapäevakülastajad on isikud, kes külastavad väljaspool tavakeskkonda asuvat paika seal ööbimata. Ainult ööbivaid külastajaid loetakse *turistideks*, samas kui ühapäevakülastajad on turismis osalejad.

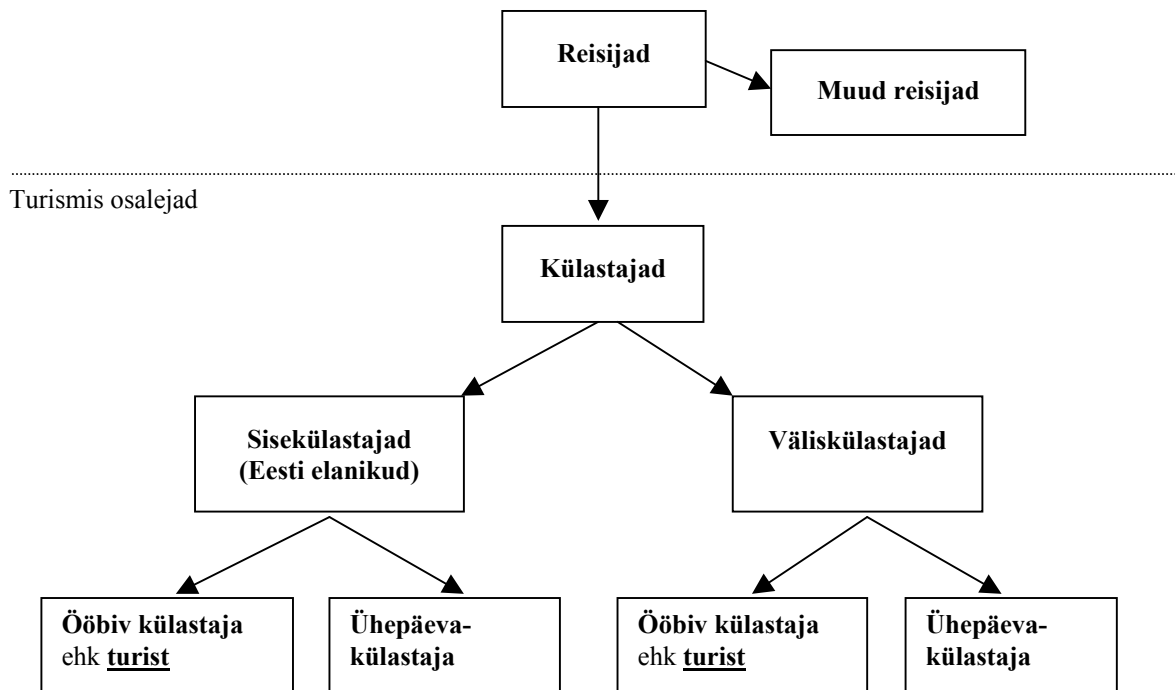
Residentsuse järgi jagunevad külastajad *sisekülastajateks* ja *väliskülastajateks*. Sisekülastaja on Eesti püsielanik, kes reisib Eesti piires, kuid viibib väljaspool tavakeskkonda. Väliskülastaja on aga isik, kes reisib välja elukohariigist ja tavakeskkonnast mitte kauemaks kui 12 järjestikuseks kuuks ning kelle reisi peamine eesmärk ei ole sihtkohas tasustatav tegevus.

Kõiki, kes viibivad väljaspool tavakeskkonda, ei loeta turismis osalejateks (nt muid reisijaid). Muud reisijad on isikud, kes reisivad regulaarselt oma tavakeskkonnas (nt naaberriiki tööle); transiitreisijad, kes ei läbi transiitriigi passikontrolli; laevareisijad, kes ei välju Eesti sadamas laevast; rahvusvaheliste sõidukite meeskonnaliikmed jms.

Turismis osalejate hulka ei kuulu ka haiglas, vanglas, hooldekodus jm viibivad isikud; elukohta vahetavad isikud; ajateenistuses viibivad isikud.

Erandiks on välisriigis õppivad isikud, kelle asukohamaa residentsus sõltub õpiajast. Kui õpiaeg on kuni üks aasta, on nad päritoluriigi residendid ja nende kulutused (õppemaks, majutuskulud jne) kajastuvad rahvamajanduse arvepidamises ja maksebilansis reisiteenuste impordina. Seega kuuluvad impordi alla ka välisriigis toimuvad lühiajalised koolitused. Rohkem kui aastase õpiajaga isikud ei kuulu päritoluriigi hulka, seetõttu nende kulutused enam impordina ei kajastu.

Joonis 1. Turismis osalejad

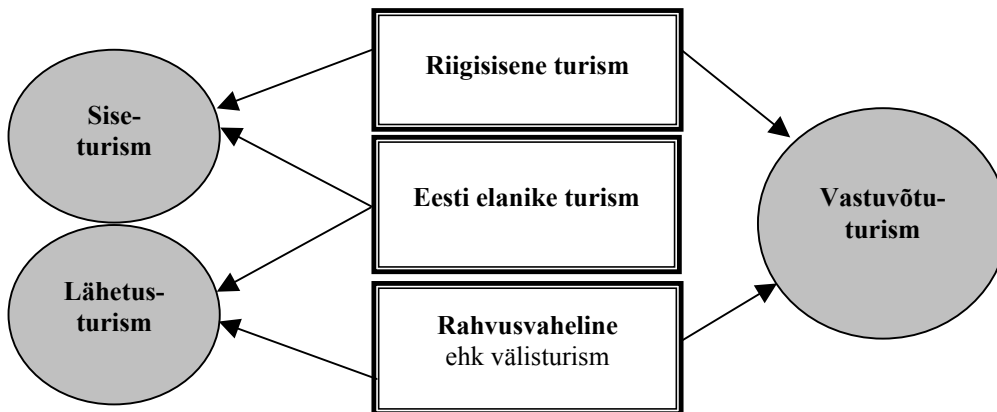
1.2. Turismi komponendid

Residentsuse järgi jagunevad külastajad sisekülastajateks ja väliskülastajateks. Selle alusel saab ühtlasi jaotada turismi kolmeks komponendiks: siseturism, vastuvõtuturism ja lähetusturism.

Siseturism on Eesti püselanike reisimine Eesti piires, kuid väljaspool tavakeskkonda. *Lähetusturism* tähendab samuti Eesti püselanike viibimist väljaspool tavakeskkonda, kuid erinevalt siseturismist hõlmab lähetusturism Eesti püselanike reisimist Eestist välja. *Vastuvõtuturism* seevastu tähendab väliskülastajate reisimist Eestisse ja nende viibimist Eestis.

Turismi kolme komponendi seosed avalduvad omakorda kolme komponendi kaudu, need on *riigisisene turism*, *Eesti elanike turism* ja *rahvusvaheline ehk välisturism*. Kui Eesti elanike turismi alla kuuluvad ainult Eesti püselanikud, siis nii riigisisesse turismi kui ka rahvusvahelisse turismi on kaasatud nii Eesti püselanikud kui ka väliskülastajad.

Joonis 2. Turismi komponendid

1.3. Külastajate kulutused

Külastajate kulutused on külastajate reisi kestel ja sihtkohas tehtud kulutused (kulutused majutamisele, transpordile, toitlustamisele, meelelahutusele, finantsteenustele, tarbe- ja kestvuskaukadele), mis on seotud tarbimisega turismireisi ajal. Et külastajad on nii äri- kui ka erareisijad, on nende kulutused kaasatud turismikulutustesse, mis hõlmab peale reisi kestel tehtud kulutuste ka reisiga seonduvaid kulutusi (nt filmide ja fotoaparaadi ostmine enne turismireisi, filmide ilmutamine pärast turismireisi jne).

Turismikulutuste kontseptsiooni järgi kajastavad külastajate kulutused ainult neid tehinguid, kus ostja ja müüja on olnud otseses kokkupuutes. Kulutuste hindamisel peetakse erandjuhtumiks jaekaubandust, sest selle puhul käsitatakse kulutusena hinnalisanidit, mitte kauba koguväärtust. Standardvaatenurk soovib satelliitarvepidamises siiski kogu kaubaväärtust kirjendada, sellisel juhul aga võetakse arvesse needki üksused, millele külastaja kulutanud ei ole. Seega arvestatakse peale otsese kokkupuute neidki üksusi, millel on külastajaga tugev majanduslik side.

Tarbimiskulutuste kontseptsioon ei nõua aga ilmingimata makse olemasolu, sest kulutuste arvestus sisaldab ka kaudset arvestust mitteturuteenuste kohta, mida pakutakse kas tasuta või majanduslikult ebaolulise hinnaga (mitteturuteenuste kollektiivne lõpptarbimine, nt rahvuspargid, raamatukogud, muuseumid, jms). See ühtib rahvamajanduse arvepidamise põhimõttega, kus võetakse arvesse valitsemissektori ja kasumitaotluseta institutsioonide pakutavad mitteturuteenused.

Turismi satelliitarvepidamises jagunevad külastajate kulutused sisekülastajate ja väliskülastajate kulutusteks. Sisekülastajate kulutused peituvad nii eratarbimiskulutustes, ettevõtete vahetarbimises kui ka valitsemissektori ja kasumitaotluseta institutsioonide lõpptarbimiskulutustes. Näiteks ärireiside korral peituvad turismiga seonduvad kulud ühelt poolt vahetarbimises (ettevõtte makstav osa), teiselt poolt eratarbimiskulutustes (ärireisija enda kulutused).

Peale jaekaubanduse on veel mõningaid meetodilisi küsimusi, mis vajavad põhjalikumat käsitlust, need on majutusteenuste ja kestvuskaukade arvestus, reisifirmade tegevus, lähetusturism ning kapitali kogumahutus põhivarasse.

1.3.1. Majutusteenuste arvestus

Metoodika vastavuse kindlustamiseks renditavate ja omanike-kasutajate eluruumide vahel soovib *SNA 1993* majutusteenuste toodangut ja tarbimist hinnata kaudselt kõigi omanike-kasutajate eluruumide kohta, kaasates ka neid elurume, mida pakutakse külastajatele tasuta kasutamiseks või kasutatakse oma tarbeks. Suvilate puhul arvestatakse majutusteenus kaudselt nii omaniku toodanguna kui ka külastaja tarbimisena, mõlemad suurused kajastuvad vastavalt turismi toodanguna ja külastajate kulutustena.

SNA 1993 reeglite järgi arvestatakse oma tarbeks toodetud majutusteenust hoolimata sellest, kas ruume kasutati või mitte. Põhikriteerium on see, et hooneid on võimalik kasutusse anda ja ka ruumide mittekasutamine klassifitseerub nii toodanguna kui ka tarbimisena. Majutusüksuse teenuse väärtus ei sõltu külastajast, vaid majutusüksuse olemasolust ja omadustest, nagu asukoht, ehituse tüüp, suurus, sisustus jne. Et kontseptsioon oleks vastavuses rahvamajanduse arvepidamise põhimõtetega, jäetakse põhieluruumides turistidele pakutavad majutusteenused (v.a kaupade ja teenuste ostuga seotud kulutused) turistide tarbimiskulutustest välja. Asjakohane *EIM* metoodika, mida Euroopa Liidu riigid rakendavad, põhineb eeltoodud *SNA 1993* metoodikal.

1.3.2. Kestvukaupade arvestus

Turismi satelliitarvepidamises kajastuvad külastajate kahte liiki kulutused kestvukaupadele: reisi kestel soetatud kestvukaubad ja ainult reisi otstarbeks kasutatavad kestvukaubad, mis võivad olla soetatud ka enne reisi. Viimaste hulka kuuluvad nt pagas, telgivarustus, autosuvilad jne. Turismikulutused ei ole aga need kestvukaubad, mis on soetatud enne reisi, kuid mida kasutatakse ainult osaliselt reisi otstarbeks, nt kaamerad ja sõidukid. Seetõttu on olnud arvamusi, et sellistele kestvukaupadele tehtud kulutused tuleks vastavalt kasutusele jagada proportsionaalselt turismiga seotud ja mitteseotud kulutusteks. Sellest hoolimata ei soovitata neid kulutusi jagada, sest see on praktikas liiga keeruline. Reisi kestel soetatud kestvukaubad kuuluvad kõik turismikulutuste hulka, isegi kui neid ei kasutata reisi otstarbeks. Selline metoodika on ka vastavuses IMF-i maksebilansi käsiraamatus "*Balance of Payments Manual*" (*BPM5*) esitatud põhimõttega.

1.3.3. Reisifirmade tegevus

Reisifirmade kulutusi (nt reklaamikulutused) ei kajastata turismikulutustes, sest need ei sisalda üldjuhul tehinguid, mis on sooritatud külastajate ja neid teenindava äri vahel. Kui aga on tegu otsese kokkupuutega külastajate ja neid teenindava üksuse vahel (nt külastajatele tasuta info jagamine), kaasatakse nende kaudselt tuletatud teenuste väärtus turismikulutuste arvestusse. Pakettreiside arvestuses annab arvepidamine kaks käsitlust. Esimene käsitleb pakettreisi koostaja kõiki hankeid vahetarbimisena ja koguväljundit toodanguna. Alternatiivne lähenemine kajastab toodanguna vaid reisi koostaja marginaali ning reisija ostudena pakettreisi koostamiseks vajalikke komponente. Esimese lähenemise korral ei seostu turismi lisandväärtus turismiteenuste pakkujate lisandväärtusega.

1.3.4. Lähetusturism

Lähetusturismi korral kaasatakse turismikulutustesse vaid need kulutused, mis on sooritatud enne või pärast reisi, sealhulgas kohalike vedajate pakutavad teenused. Kõik muud lähetusturismiga seotud kulutused liigitatakse kaupade ja teenuste importi.

1.3.5. Kapitali kogumahutus põhivarasse

Turismi infrastruktuuri (majutus, transport jms) tehtavad investeeringud mõjutavad nii turismimajanduse praegust kui ka tulevast mahtu ning turismimaht mõjutab omakorda investeeringute üldist taset. Rahvusvaheliste standardite järgi jäetakse vara soetus turismi nõudluse poolest ja seega ka turismi lisandväärtusest välja. Näiteks *OECD* väljastatud käsiraamat "*Measuring the Role of Tourism in OECD Economies*" põhjendab seda põhimõttega, et külastajate ja kapitali soetuse vahel puudub otsene side — külastajad tarbivad vaid kapitali abil toodetud hüvist, mitte kapitali ennast. Näiteks on lennukil kaudne mõju turismi nõudlusele, kuid otseselt mõõdab nõudlust ikkagi transporditeenus ehk lennupilet. Seega jäetakse kapitali soetuskulud turismikulutustest välja, kuid samas kaasatakse kulutustesse kapitali abil pakutavad hüvisid.

Kui kapitali kogumahutus põhivarasse oleks hõlmatud turismi toodangus ja lisandväärtuses, tuleks kasutada ühtlustatud lähenemist kõikide tegevusalade puhul. Tekiks olukord, kus näiteks hulgimüüja ehitatud laohoone tuleks arvestada hulgikaubanduse toodanguna, panga soetatud büroohoone finantsvahenduse toodanguna jne. Selle tulemusena kaoks metoodika arvestusest kogu ehituse tegevusala ja enamik töötleva tööstuse tegevusalast. See aga tekitaks vastuolu rahvamajanduse arvepidamise põhimõtetega.

1.4. Turismi põhinäitajad

1.4.1. Turismi lisandväärtus ja turismi sisemajanduse koguprodukt

Turismi satelliitarvepidamise peamised näitajad on *turismi lisandväärtus* ja *turismi sisemajanduse koguprodukt* (SKP). Turismi lisandväärtuse saab, kui turismitoodangu väärtusest lahutada tootmisel kasutatavate sisendite väärtus. Turismitoodangut (arvestusperioodi jooksul toodetud turismitooted) mõõdetakse alushindades, s.t et sellelt on tootmise ja müügiga kaasnevad maksud maha arvatud. Et see kontseptsioon ühtib rahvamajanduse arvepidamise tegevusalade

lisandväärtuse arvestustega, on turismi lisandväärtus otseselt võrreldav muude tegevusalade lisandväärtustega ja teiste riikide vastavate näitajatega. Alushindades andmete puhul on maksu- ja subsiidiumimõjud elimineeritud. Maksud ja subsiidiumid seevastu võivad tegevusalati ja riigiti tugevalt varieeruda.

Erinevalt turismi lisandväärtusest põhineb turismi SKP nõudluse kontseptsioonil ning sisaldab makse (subsiidiumid maha arvatud). Seetõttu on turismi SKP suurem kui turismi lisandväärtus. Kui turismi SKP-d kasutatakse pigem osatähtsuse jälgimiseks üldises SKP-s, siis turismi lisandväärtust kasutatakse riikide ja tegevusalade võrdluses.

Peale turismi lisandväärtuse ja turismi SKP tuleb eristada teineteisest ka turismi lisandväärtust ja turismikulutusi, sest viimased erinevad teineteisest nii kontseptsioonilt kui ka mahult. Turismi lisandväärtus näitab ainult tootmise käigus loodud väärtust, turismikulutused on laiem mõiste, sest hõlmab ka makse (millelt on lahutatud subsiidiumid), teiste tegevusalade panust turismimajandusse kaupade ja teenuste näol ning importi.

Turismi lisandväärtuse arvutamist alustatakse sellest, et eristatakse külastajate ostetud tooted ning tegevusalad, mis neid tooteid külastajatele pakuvad. Seejärel tuletatakse toodete lõpptarbimise alusel turismi lõpptarbimine alushindades, millelt on maksud ja subsiidiumid, marginaalid ja import maha arvatud. Toodetele vastava turismi lõpptarbimise osatähtsusele alushindades kogupakkumises tuletatakse turismi osatähtsus toodete järgi, mille määra rakendatakse toodangule. Selle alusel saab välja arvutada turismi toodangu tegevusalati. Vahetarbimise hindamiseks kasutatakse pakkumise-kasutamise tabelite raamistikku, eeldades, et turismitoodetele kehtib samasugune vahetarbimise määr toodangust nagu mitteturismitoodetele. Turismi lisandväärtus tegevusalati saadakse, lahutades toodangust vahetarbimise.

Turismi lisandväärtuse arvutamiseks leidub teisigi võimalusi. Näiteks sissetulekute meetod, mille puhul summeeritakse hüvitised töötajatele, tegevuse ülejääk ja segatulu ning muud tootmismaksud. Nimetatud näitajatele tegevusalade kaupa rakendatakse turismi osatähtsuse määra vastavas tegevusalas.

1.4.2. Turismitooted

Turismi satelliitarvepidamine baseerub pakkumise-kasutamise tabelite raamistikul, kus nõudlus ja pakkumine on toodete järgi klassifitseeritud. Kui tooterühmasid eraldi jälgida, ei ole kõik grupid turismiga seotud ning see tähendab, et rahvamajanduse arvepidamise klassifikatsioon ei pruugi sobida turismi uurimiseks. Seetõttu tehakse turismi arvepidamises vahet *turismitoodete* ja *mitteturismitoodete* vahel. Turismitooted jagunevad omakorda *turismile omasteks toodeteks* ja *turismiga seotud toodeteks* (lisa). Turismi arvepidamise reeglite järgi on turismile omased need tooted, mis võtavad enda alla olulise osa turismikulutustest või mille müük hõlmab suures osas külastajaid. Seega hõlmavad turismile omased tooted vähemalt 10% turismikulutustest või vähemalt 25% vastava toodangu tarbimisest külastajate poolt. Pakkumise-kasutamise tabelis klassifitseeritud tooteid, mida külastajad ei tarbi, loetakse turismi arvepidamises muudeks kaupadeks ja teenusteks.

1.4.3. Turismi tegevusalad

Sarnaselt turismitoodetega liigitatakse turismi tegevusalad *turismile omasteks* ja *turismiga seotud tegevusaladeks*. Turismile omased tegevusalad on turismisuundumustest tugevalt mõjutatud. Tegevusala on turismile omane, kui vähemalt 25% tegevusala toodangust tarbivad külastajad. Turismiga seotud tegevusalad on need, milles turismiga seotud tooted on otseselt eristatavad ning mille tooteid tarbivad olulises mahus külastajad. Muud tegevusalad on *mitteturismi tegevusalad*, kuigi ka neis võib esineda tooteid, mida tarbivad külastajad ja mis on hõlmatud turismi lisandväärtuses ja turismi SKP-s.

Tegevusalade klassifitseerimisel satelliitarvepidamises on olulised järgmised tegurid.

- Tegevusalade liigitamine turismi ja mitteturismi tegevusaladeks ei mõjuta turismi lisandväärtuse suurust, sest lisandväärtuses sisalduvad ka need tooted, mida külastajad tarbivad, kuid mis ei kuulu otseselt turismi tegevusalade hulka.
- Et tegevusala saaks lugeda turismiga seotud tegevusalaks, peab kajastatama neid tehinguid, mis on sooritatud toote pakkuja ja tarbija vahel. Enamiku teenuste puhul see printsip kehtib, kuid kaupade korral võib tootja ja tarbija vahel olla mitu vahendajat. Sellisel juhul kasutatakse tegevusala tunnistamisel turismiga seotud tegevusalaks eeltoodud printsipi veidi laiemas tähenduses.
- Turismiga seotud tegevusalades toodetakse tooteid, mida tarbivad nii külastajad kui ka mittekülastajad. Seetõttu tuletatakse turismi lisandväärtus külastajate tarbitavate toodete põhjal, mitte turismiga seotud tegevusalade lisandväärtuste summeerimisel.

1.4.4. Turismi tööhõive

Turismi tööhõives on tavaliselt hõlmatud nii külastajate kui ka mittekülastajate teenindus, mistõttu tuletatakse turismi tööhõive turismi osatähtsuse abil tegevusalati. Eeldatakse, et tööhõive on samas proportsioonis kui turismi lisandväärtuse osatähtsus kogu lisandväärtuses. Seda meetodikat kasutab nt *OECD* oma liikmesriikide turismimajanduse mõõtmiseks.

2. TURISMI ARVEPIDAMISE ANDMEALLIKAD

Turismi satelliitarvepidamises on põhilised andmeallikad pakkumise-kasutamise tabelid, Eesti elanike turismiuuring, väliskülastajate motivatsiooni ja kulutuste uuring, Eesti elanike väliturismi uuring, majutus- ja turismiteenuste vaatlused, tööjõu-uuring (Statistikaamet), piiriületuste statistika (Piirivalveamet) ja maksebilanss (Eesti Pank).

Pakkumise-kasutamise tabelite abil ühendatakse omavahel turismi pakkumise pool (tegevusalade toodang) ja nõudluse pool (turismiga seotud kulutused). Nende tabelite abil tuletatakse ka turismi põhiagregaadid, nagu turismi SKP ja turismi lisandväärtus. Pakkumise ja kasutamise tabelid on majandusharude ning toodete kaupa moodustatud maatriksid, mis kirjeldavad detailselt tootmisprotsesse (tootmiskulude struktuuri ja tootmises tekkinud tulu) ning kaupade ja teenuste vooge (toodangut, importi, eksporti, lõpptarbimist, vahetarbimist ja kapitalimahutust). Pakkumise tabel näitab kaupade ja teenuste pakkumist toodete ja pakkujate kaupa, eristades kodumaise toodangu pakkumist ja importi. Kasutamise tabel näitab aga kaupade ja teenuste kasutamist toodete ja kasutajate järgi ning koosneb kolmest osast:

- vahetarbimine, mis kirjeldab kaupade ja teenuste kasutamist majandusharudes tootmise sisendina;
- lõppkasutamine, mis hõlmab eksporti, kodumajapidamiste, kodumajapidamisi teenindavate kasumitaoluseta institutsioonide ja valitsemissektori lõpptarbimiskulutusi ja kapitali kogumahutust;
- kogulisandväärtuse elemendid — hüvitised töötajatele, muud neto-tootmismaksud, segatulu, tegevuse netoülejääk ja põhivara kulum.

Pakkumise ja kasutamise tabelite iga toote kogupakkumine võrdub sama toote kogukasutamisega ja iga majandusharu toodang võrdub majandusharu kogukuludega, s.t vahetarbimise ja lisandväärtuse summaga. Tabelite koostamisel kasutatakse põhiliselt samu statistilisi ja administratiivseid andmeallikaid, mis on kasutusel rahvamajanduse arvepidamises, kuid toodete puhul on kasutatavad andmed detailsemad. Põhiline andmeallikas ettevõtete sektoris on ettevõtluse finantsstatistika aastaaruanded, mida kasutatakse tegevusalade toodangu, vahetarbimise ja lisandväärtuse arvutamiseks. Avaldatud pakkumise ja kasutamise tabelites on andmed agregeeritud 60 majandusharu ja 60 toote tasemeni.

Pakkumise-kasutamise tabelid on lähteinfoks sümmeetriliste sisend-väljundtabelite koostamisel, milles eristatakse importkaupade kasutamist kodumaise toodangu kasutamisest. Sümmeetriliste sisend-väljundtabelite abil teisendatakse küllastajate kulutusi kirjeldavad nõudluse poole andmed pakkumise andmeteks. Pakkumise andmeid kasutatakse turismi osatähtsuse hindamiseks. Teisisõnu, tabeli lõppkasutuse ossa kantakse küllastajate tarbimiskulud — residentide kulutused siseturismile eratarbimise ossa ning välisküllastajate kulutused reisijateveo teenustena ja reisiteenustena ekspordi alla. Seejärel korrutatakse küllastajate lõpptarbimine täiskulunormide maatriksiga (näitab otsest ja kaudset kulu lõppkasutuse ühiku kohta) ning leitakse küllastajate lõpptarbimise katmiseks vajalik toodangu maht. Teades tootmismahtu, leitakse otsekulunormide abil (näitab otseseid kulutusi, mis on vajalikud toote väärtuselise ühiku loomiseks) turismiga seonduva majanduse suurus ehk turismi osatähtsus kaupade ja teenuste kogutoodangus, samuti turismi osatähtsus lisandväärtuses ja tööhõive kujunemisel. Et sisend-väljundtabelid on koostatud 1997. aasta kohta, kasutati hilisemate aastate turismi hindamiseks vastavate aastate SKP tarbimise üldmahte, mille detailiseerimiseks kasutati 1997. aasta tabeli struktuuri.

Eesti elanike turismiuuringuga (Statistikaamet) kogutakse teavet järgmiste valdkondade kohta:

- reisi eesmärk (töö, tuttavate või sugulaste külastus, puhkus, muu, nt ostureis, ravi jne);
- reisi kestus (ühapäevaküllastajatel ja ööbivatel küllastajatel);
- majutuse viis (hotell, motell; külalistemaja, hostel, puhkemaja; tasuline eraviisiline majutus; muu majutus, nt taastusravikeskus, telk, auto jne);
- reisi sihtkoht;
- reisimisviis (lennuk, laev, rong, buss, auto, muu);
- reisikorralduse viis (reisibüroost ostetud pakettreis, kasutatud üksikuid reisibüroo teenuseid, enda korraldatud);
- reisile tehtud kulutused liigiti (majutus ja toitlustus, ostud, vaba aeg, transport, muu) või kogusummana ja maksja järgi.

Teavet kogutakse 15–74-aastaste elanike kohta.

Välisküllastajate motivatsiooni ja kulutuste uuring (Statistikaamet) selgitab välja välisküllastajate Eestis tehtavad kulutused, reisimotivatsiooni, reisikäitumise ning rahulolu pakutavate teenuste ja reisiga. Selle uuringu põhjal arvutab Eesti Pank reisiteenuste ekspordi Eesti maksebilansis. Küsitlus ei hõlma ristluslaevade reisijaid ega maanteepiiripunktide kaudu lahkuvaid jalakäijaid. Kogutav teave on põhiosas sama, mis Eesti elanike turismiuuringu puhul, küsitlus hõlmab aga ka teavet välisküllastajate päritoluriigi kohta, infoallikate kohta Eestisse reisimiseks, riigi külastamise sageduse ja sihtriikide kohta peale Eesti ning hinnangut Eesti-reisile (s.h majutusettevõtete, restoranide ja baaride ning meelelahutusvõimaluste hinna-kvaliteedi suhe). Enne 2001. aastat uuriti, millised tegurid motiveerivad küsitletuid Eestisse sõitma ja milliste kaupade-teenuste peale Eestis kulutatakse. 2001. aastal küsiti esimest korda, millega täpsemalt Eestis viibides aega sisustatakse. Kogutud info hõlmas

seega teavet selle kohta, kui paljud küsitlusele vastanutest võtsid osa ekskursioonidest, tutvusid iseseisvalt vaatamisväärsustega, võtsid osa kultuuriüritustest, muuseumide ja näituste külastustest ning kui paljud tegelesid aktiivsete harrastustega (sport, spordiüritused jne).

Eesti elanike kulutused välismaal selgitab välja **Eesti elanike väliturismi uuring** (Statistikaamet), mille põhjal arvutab Eesti Pank reisiteenuste impordi Eesti maksebilansis.

Majutuskohdade majutustegevuse teavet kogutakse **majutusteenuste vaatlusega** (Statistikaamet). Vaatlus annab infot majutusteenuste müügist saadava sissetuleku (s.h väliskülastajate majutus), majutuskohdades osutatavate teenuste ning majutatute ja ööbimiste arvu kohta elukohariigi ja reisi eesmärgi järgi.

Teavet reisibüroode ja reisikorraldajate turismialasest tegevusest annab **turismiteenuste vaatlus** (Statistikaamet), mis hõlmab infot turismi- ja reisiteenuste müügi kohta (pakettreisid, piletid ja viisad), sealhulgas edasimüüki teistele reisifirmadele ning välisfirmadelt osetud ja välisfirmadele müüdüd turismiteenuseid. Peale selle on vaatlusega kaetud Eesti reisifirmade vastuvõtu- ja lähetusturism ning teenindatud sisekülastajad. Andmed kajastavad ka ööbivate külastajate ja ühepäevakülastajate osatähtsust külastajate hulgas.

Piirivalveametilt saadav **piiriületuste statistika** sisaldab kuu infot piiri ületanud kodanike ja kodakondsuseta isikute kohta elukohariigi järgi.

Statistikaameti **tööjõu-uuringut** kasutatakse turismi tööhõive andmete arvutusteks, sest selle uuringu tulemused eristavad hõivatuid tegevusalade kaupa. Tööjõu-uuringu raames küsitletakse elanikke alates 2000. aastast aasta ringi ning tööturustatistika iseloomustab Eestis elavaid tööealisi isikuid, kes uuringuaasta 1. jaanuaril olid 15–74-aastased. Kuigi ettevõtlusstatistika kaudu laekuvad samuti tööhõive andmed tegevusalati, ei paku need siiski turismi arvepidamiseks küllalt põhjalikke andmeid.

Kasutatakse täistööaja ekvivalenti, mis tähendab, et arvutuste aluseks on tööjõu-uuringu andmed töötatud tundide kohta. Hõivatute arv täistööaja ekvivalendina väljendub arvuna, mis oleks siis, kui töötatud tundide hulga samaks jäädes töötaksid kõik hõivatud täistööajaga. See tähendab, et täistööajaga töötavate inimeste puhul on see arv üks, osaajaga töötajate puhul jagatakse nädalas töötatud tundide arv 40-ga. Kui põhitööl täistööajaga töötaja töötab lisaks veel kõrvaltöökohal 10 tundi nädalas, annab see tulemuseks 1,25 hõivatut. Kui inimene töötab poole kohaga (ajaga), võrdub ta 0,5 hõivatuga. Turismi tööhõive andmete aluseks ongi kõigi tegevusalade hõivatute arv taandatuna täistööajale. Nendele suurustele rakendatakse turismi osatähtsus vastava tegevusala lisandväärtustes.

3. TURISMITEENUSTE MAHU HINDAMINE

Turismiteenuste mahu mõõtmiseks tuleb ette valmistada nõudlust käsitlevate kulutuste andmed ning sisend-väljundtabelitega seodud info, et arvutada nõudlusele vastav pakkumise maht. Nõudluse poole andmete ettevalmistamisel peetakse silmas sisend-väljundtabelite detailsust, sest kasutatavad kaupade ja teenuste klassifikaatorid peavad olema vastavuses. Et väliturismiga ja siseturismiga seonduvad kulutused mõjutavad majandust erinevalt, on otstarbekas neid eraldi käsitleda.

3.1. Külastajate kulutused

3.1.1. Vastuvõtuturism

Väliskülastajate kulutused on Eesti maksebilansis jooksevkonto tehingute all turismiteenuste ekspordina. Turismiteenuste eksport on eraldi kirjendatud reisiteenusena (eraldi äri- ja erareisiteenused) ning reisijateveoteenusena (eraldi meretranspordi, õhustranspordi ja muu transpordi reisijateveona). Kui reisiteenuste eksport tähendab väliskülastajatele Eestis müüdüd kaupu ja teenuseid, siis reisijateveo teenuse ekspordi all peetakse silmas väliskülastajate makseid Eesti transpordifirmadele, k.a ostud laevadest ja lennukitest. Maksebilansi vastavad kirjed (tabel 1) näitavad seega väliskülastajate reisisulutuste üldmahtu, mis on tuletatud, lähtudes külastajate arvust ning küsitlustega määratud keskmistest kulutustest külastaja kohta.

Tabel 1. Eesti maksebilanss: reisijateveo ja reisiteenuste eksport, 1997–2000 (miljonit krooni)

	1997	1998	1999	2000
Reisijateveo eksport	1 738,3	1 816,1	2 257,1	2 533,4
meretransport	1 239,0	1 353,0	1 694,7	1 871,1
õhustransport	419,6	391,0	509,1	601,3
muu transport	79,7	72,1	53,3	61,0
Reisiteenuste eksport	6 606,5	7 578,8	8 103,3	8 585,8
ärireisid	2 474,0	2 959,7	2 577,5	2 472,2
erareisid	4 132,5	4 619,1	5 525,8	6 113,6
KOKKU	8 344,8	9 394,9	10 360,4	11 119,2

Allikas: Eesti Pank.

Aastatel 1997–2000 hõlmasid väliskülastajate kulutused koguekspordist 13–17% ning teenuste koguekspordist umbes 45% (tabel 2).

Tabel 2. Turismiteenuste eksport, 1997–2000 (miljonit krooni)

	1997	1998	1999	2000
Reisijatevedu ja reisiteenused	8 344,8	9 394,9	10 360,4	11 119,2
% teenuste ekspordist	45,4	45,2	47,2	43,6
% koguekspordist	16,6	16,0	17,6	13,6

Allikas: Eesti Pank.

Kui saadud andmeid võrrelda eri kaubagruppide osatähtsusega kaupade ja teenuste koguekspordis, võib turismiteenuseid üheks tähtsamaks ekspordiaritiklikuks pidada (tabel 3). Turismiteenuste osatähtsus koguekspordis (13,6%) jäi 2000. aastal alla vaid masinate ja mehaaniliste seadmete ekspordile (24,7%), kuid ületas kõik muud ekspordi kaubagrupid, sealhulgas ka puidu ja puittoodete ekspordi (8,8%) ning tekstiili ja tekstiiltoodete ekspordi (7,4%) (joonis 3).

Tabel 3. Eksport kaubagrupi järgi ja turismiteenuste eksport, 1997–2000 (miljonit krooni)

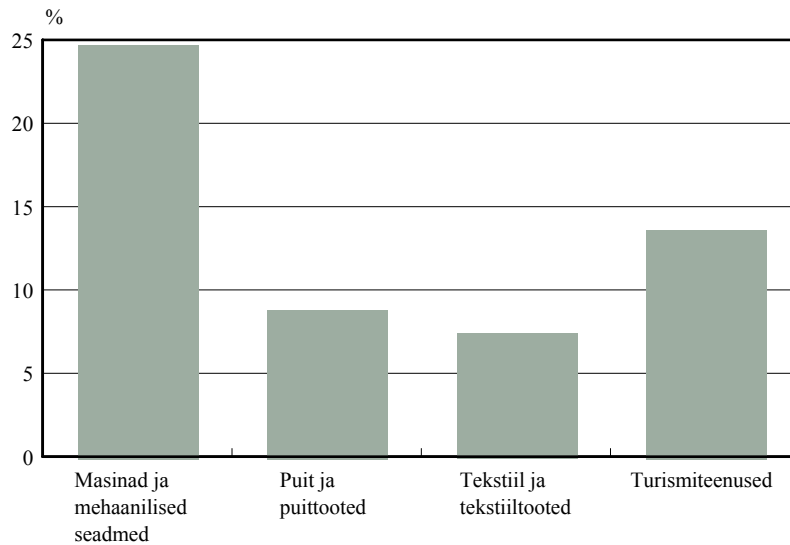
	1997	1998	1999	2000
Elusloomad; loomsed tooted	1 850,7	1 745,9	1 386,6	1 967,4
Keemiatööstuse ja sellega seotud tööstusharude tooted	1 905,0	1 748,5	1 429,2	1 998,0
Puit ja puittooted; puidusüsi; kork ja korgist tooted	4 600,2	5 663,1	6 261,9	7 206,5
Tekstiil ja tekstiiltooted	4 335,0	5 052,0	4 927,0	6 095,6
Metallid ja metalltooted	2 147,1	2 738,9	2 719,8	3 828,9
Masinate ja mehaanilised seadmed; elektriseadmed; nende osad	5 726,6	8 311,2	8 519,9	20 184,3
Turismiteenuste eksport	8 344,8	9 394,9	10 360,4	11 119,2

Allikas: Statistikaamet.

Väliskülastajate kulutuste struktuuri määramisel ehk kulutuste jaotamisel kaupade ja teenuste järgi kasutatakse külastajate küsitlemisel saadud kulutuste struktuuri, mida rakendatakse Eesti Panga maksebilansi reisiteenuste üldmahu detailiseerimiseks. Kaubarühmade puhul on kasutatud pakkumise-kasutamise tabelite alusel saadud hinnangulist kohaliku pakkumise osatähtsuse koefitsienti, mis arvestab väliskülastajate suuremat impordieelistust. Eriti Soome ostuturistide puhul on täheldatud tuttava kodumaise kauba eelistamist selle odavama hinna tõttu koduturuga võrreldes (põhjuseks nt kõrgem alkoholiaktsiis). Samuti on püütud arvestada, et paljude turismi ja vaba aja kaupade (fototarbed, audio-videotooted, sporditarbed, autokütus jne) kohalik pakkumine üsna napp.

2000. aastal kulutasid väliskülastajad Eestis 11,1 miljardit krooni ehk 96,6% riigisisest turismist. 2000. aasta turismiuuringu järgi kulutasid ühepäevakülastajad päevas keskmiselt umbes 690 krooni. Ööbivate turistide kulutused olid vahemikus 1900–3900 krooni. Kõige rohkem kulutasid päevas Ameerika Ühendriikidest, Kanadast, Suurbritanniast ja Rootsist pärit turistid.

Joonis 3. Kaubagrupid ja turismiteenuste osatähtsus koguekspordis, 2000

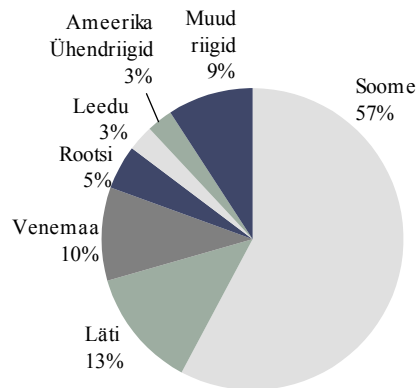

Allikas: Statistikaamet.

Piirivalveameti ja EAS Turismiagentuuri andmetel saabus 2000. aastal Eestisse 5,93 miljonit inimest — välismaalasi 4,1 miljonit ja Eesti elanikke 1,8 miljonit. Väliskülastajaid saabus kokku 3,3 miljonit inimest, kusjuures nende hulka ei arvestata piiriäärsete elanike regulaarseid piiriületusi, mille eesmärk on tööl, koolis, poes, kirikus jm käimine.

Väliskülastajatest oli ühepäevakülastajaid kokku 2,1 miljonit inimest, ööbivaid külastajaid oli 1,2 miljonit. Riikide arvestuses saabus enim väliskülastajaid Soomest (1,9 miljonit), järgnesid Läti (0,42 miljonit), Venemaa (0,33 miljonit) ja Rootsi (0,16 miljonit) (joonis 4). Eesti reisifirmad teenindasid kokku 1,37 miljonit väliskülastajat, neist ööbivaid külastajaid 310 000 ja ühepäevakülastajaid 1,06 miljonit.

Joonis 4. Väliskülastajate saabumine Eestisse, 2000

Allikas: Piirivalveamet ja EAS Turismiagentuur.

3.1.2. Siseturism

Statistikaameti tööjõu-uuringu raames läbi viidud turismiuuring näitas, et 15–74-aastased Eesti elanikud tegid 2000. aastal 760 700 ööbimisega sisereisi ja kulutasid reisile keskmiselt 510 krooni. Kokku kulutati siseturismile 2000. aastal umbes 390 miljonit krooni. Majutusasutuste andmed näitavad, et aastast aastasse on suurenenud nii kohalike elanike majutamine kui ka ööbimiste arv majutusasutustes.

Metoodika järgi peaksid siseturism ja kohalike elanike kulutused Eestis hõlmama ka suvilate kasutamist (eriti näiteks soomlaste puhkereisid nende Eesti suvekodudesse), kuigi seejuures tekib mõningaid probleeme — näiteks kas Tallinna lähitagamaa (aga eriti Mähe, Muuga, Randvere jne) suvilate külastamist saab pidada turismiks või on tegemist suvise alalise elukohaga. Kindlasti võib erinevalt tõlgendada Eesti-siseste reisidega seonduvaid, kuid enne või pärast reisi tehtud kulutusi. Üsna tinglikuks võib jääda ka nt Pärnus (aga ka Haapsalus ja Kuressaares) ostetud raviteenustest majutus- või toitlustuskulude eristamine ja esitamine turismi alla käivate puhkuse veetmise kuludena (või esitamine raviturismina).

Statistikaameti turismiuuringuga 2000. aasta kohta kindlaks määratud siseturismi kulutused (390 miljonit krooni) on aluseks muude siseturismi kulude arvutustes (tabel 4). Majutusteenuste müük Eesti elanikele on arvatud nende osatähtsuse alusel ööbimiste üldarvus. Varasemate aastate kogukulud on arvatud 2000. aasta siseturismi kogukuludest lähtuvalt eeldusel, et kogukulud on muutunud proportsionaalselt majutusteenuste müügiga Eesti elanikele. Selline proportsionaalne jagamine peaks arvesse võtma nii ööbimiste arvu kui ka hinna muutuse. Kulutuste struktuuri alusel on transpordikuludena arvatud 60% majutusest vabaks jäänud reisirakuludest ning toidu ostuks ülejäänud 40% majutusest vabaks jäänud kuludest.

Tabel 4. Siseturismi kulud, 1997–2000 (miljonit krooni)

	1997	1998	1999	2000
Majutusteenuste müük	407,0	490,0	541,0	582,0
Eesti elanike osatähtsus ööbimiste arvus, %	28,5	30,8	29,6	26,8
Majutusteenuste müük Eesti elanikele	116,0	151,2	160,2	156,1
Siseturismi kulutused proportsionaalselt majutusteenuste müügiga Eesti elanikele	290,0	377,7	400,3	390,0
majutus	116,0	151,2	160,2	156,1
transport	104,3	135,9	144,1	140,4
toit	52,2	68,0	72,0	70,2
importkaup	17,4	22,7	24,0	23,4

Arvutused 2000. aasta kohta näitavad, et Eesti oludes tüüpilise 1–3 ööbimisega reisi kohta, mis enam kui pooltel juhtudel oli seotud tuttavate või sugulaste külastamisega, kulutati majutusele 205 krooni, transpordile 185 krooni ning toidule kokku pisut üle 120 krooni. Sotsiaalse arvepidamise maatriksi (SAM) andmetel oli 1997. aastal elanike tarbitud toidust umbes 25% importkaup. Sellest lähtuvalt on ka siseturismi toidukuludest 25% arvestatud importkaubale ja 75% kohalikule toidukaubale. Seega hõlmasid kulud siseturismile umbes 0,8–0,9% elanike tarbimiskulutustest ehk keskmiselt ligikaudu kolme päeva tarbimiskulu elaniku kohta. Et aga kõik elanikud ei reisinud, võrdub ühe keskmise sisereisi (1–3 ööbimisega) kulu (2000. aastal 510 krooni) keskmise elaniku 5–6 päeva tarbimiskulutustega.

Esitatud arvutustes peaks majutuskulud kirjeldama sisekülastajate kulusid nii hotellides kui ka restoranides, toit aga toiduainete ostu reisi ajal. Mõistagi olid nii majutuskulud kui ka restoranide kulud suuremad hotellides-motellides ööbinute puhul (3,5% ööbimistest), toidu ostmise kulud olid aga suuremad eraviisilise majutuse (70% ööbimistest), auto või telgi kasutamise korral.

3.1.3. Küllastajate kulutused Eestis kokku

Küllastajate kulutused Eestis on esitatud tabelis 5, kus maksebilansist võetud välisküllastajate reisijateveokulutustele (kulutused saabumisel Eestisse ja siit lahkumisel) ning reisiteenustena näidatud välisküllastajate tarbimiskulutustele Eestis kaupade ja teenuste järgi (importkaubad eraldi) on lisatud kohalike elanike kulud siseturismile.

Küllastajate tarbimine koosneb põhiliselt välisküllastajate kulutustest Eestis ning nende transpordikuludest Eestisse jõudmiseks ja siit lahkumiseks. Eesti elanike kulutused siseturismile hõlmavad vaid umbes 3–4% kõigi küllastajate Eestis tehtud kulutustest.

Tabel 5. Küllastajate kulutused Eestis (s.h sisekülastajate kulud), 1997–2000 (miljonit krooni)

	Küllastajate kulutused ostjahindades				Osatähtsus, %			
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
Turismile omased tooted	3 962,7	4 405,8	5 048,5	5 472,8	45,9	45,1	46,9	47,5
reisibüroode teenused	434,1	498,0	532,5	564,2	5,0	5,1	4,9	4,9
reisijatevedu kaugliinidel	1 658,6	1 744,0	2 203,8	2 472,4	19,2	17,8	20,5	21,5
majutusteenused	507,7	583,7	613,0	649,5	5,9	6,0	5,7	5,6
toitlustusteenused	1 362,3	1 580,1	1 699,2	1 786,7	15,8	16,2	15,8	15,5
Turismiga seotud tooted	4 671,1	5 366,8	5 712,2	6 036,4	54,1	54,9	53,1	52,5
reisijatevedu kohalikel liinidel	347,1	395,5	397,8	413,7	4,0	4,0	3,7	3,6
toit, alkohoolsed joogid ja tubakas	2 453,3	2 803,2	2 996,5	3 168,8	28,4	28,7	27,8	27,5
meelelahutusteenused	529,7	607,7	649,7	688,4	6,1	6,2	6,0	6,0
muud turismitooted	1 341,0	1 560,4	1 668,2	1 765,5	15,6	16,0	15,6	15,4
Küllastajate kulutused kokku	8 633,8	9 772,6	10 760,7	11 509,2	100,0	100,0	100,0	100,0

Kõige rohkem kulutati toidule, alkoholsetele jookidele ja tubakale (2000. aastal 27,5%), järgnes reisijatevedu kaugliinidel (21,5%). Vähem kulus meelelahutusteenustele (6,0%), majutusteenustele (5,6%), reisibüroode teenustele (4,9%) ja reisijateveole kohalikel liinidel (3,6%).

Külastajate kulutustes (tabel 6) on märkimisväärsel kohal importkaubad, eriti väliskülastajate reisikulutustes, milles impordi osatähtsus ulatub 30%-ni. Sisekülastajate kulutustes on impordil tunduvalt väiksem osa — 6%. Külastajate kogukulutustest hõlmab import aga umbes 23–24%. Väärtuseliselt tarbisid külastajad 2000. aastal 11,5 miljardi krooni eest, importkaupadele ja -teenustele kulus sellest 2,7 miljardit krooni.

Tabel 6. Külastajate kulutused Eestis (ostjahindades), 1997–2000 (miljonit krooni)

	Kaubad ja teenused	Import	Kokku
1997	Väliskülastajate transpordikulud		1 738,3
	Väliskülastajate reisikulud	2 024,7	6 606,5
	Sisekülastajate kulud	17,4	290,0
	Kokku	2 042,1	8 634,8
1998	Väliskülastajate transpordikulud		1 816,1
	Väliskülastajate reisikulud	2 322,7	7 578,8
	Sisekülastajate kulud	22,7	377,7
	Kokku	2 345,4	9 772,6
1999	Väliskülastajate transpordikulud		2 257,1
	Väliskülastajate reisikulud	2 506,6	8 103,3
	Sisekülastajate kulud	24,0	400,3
	Kokku	2 530,6	10 760,7
2000	Väliskülastajate transpordikulud		2 533,4
	Väliskülastajate reisikulud	2 655,8	8 585,8
	Sisekülastajate kulud	23,4	390,0
	Kokku	2 679,2	11 509,2

3.1.4. Lähetusturism

Ehkki Eesti elanike kulutused välismaal ei ole turismi satelliitkonto koostamisel olulised, võimaldab nende kulutuste kindlaksmääramine esitada kogu turismi osana rahvamajanduse arvepidamise süsteemist, kus nii sissetulevat kui ka väljapoole suunduvat turismi on käsitletud ühesuguse detailsusega. Samas puudub vajadus residentide välismaal tehtud kulutusi peamiste kaupade ja teenuste rühmadeks jaotada ning kohaliku toodangu tarbimist ja impordi tarbimist eristada, sest eesmärk ei ole hinnata Eestist väljapoole suunduva turismi mõju sealsele pakkumisele.

Maksebilansis on andmed Eestist väljapoole suunduva turismi kulutuste kohta välisriikides reisijateveo (eraldi meretransport, õhustransport ja muu transport) ja reisiteenuste (eraldi äri- ja erareisiteenused) impordi real (tabel 7). See tähendab, et impordi pole ostetud kaupade seas eraldi välja toodud.

Tabel 7. Eesti maksebilanss: reisijateveo ja reisiteenuste import, 1997–2000 (miljonit krooni)

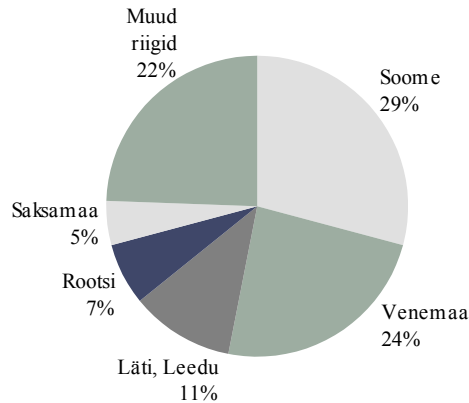
	1997	1998	1999	2000
Reisijateveo import	588,3	584,9	588,1	830,2
meretransport	349,2	419,6	452,8	645,9
õhustransport	179,1	131,1	114,4	148,4
muu transport	60,0	34,2	20,9	35,9
Reisiteenuste import	1 683,2	2 165,6	3 161,4	3 458,0
ärireisid	741,7	945,6	1181,8	1244,4
erareisid	941,5	1220,0	1979,6	2213,6
KOKKU	2 271,5	2 750,5	3 749,5	4 288,2

Allikas: Eesti Pank.

Eesti elanike turismiuuringu andmetel tegid 15–74-aastased elanikud 2000. aastal 370 300 välisreisi. Välisreisidest oli ööbimisega reise 93% ning eesmärgi järgi jagunesid reisid tööreisiks (40,4%), puhkusereisiks (24,9%), tuttavate või sugulaste külastamiseks (29,5%) või muuks reisiks, nt ostureis, ravi vms (8,3%).

Sihtkohtadest oli tähtsaimal kohal Soome (29,1%), järgnesid Venemaa (23,9%), Läti ja Leedu (11,1%), Rootsi (6,8%) ja Saksamaa (4,7%).

Joonis 5. Eesti elanike reisisihtkohad, 2000

Allikas: Statistikaamet.

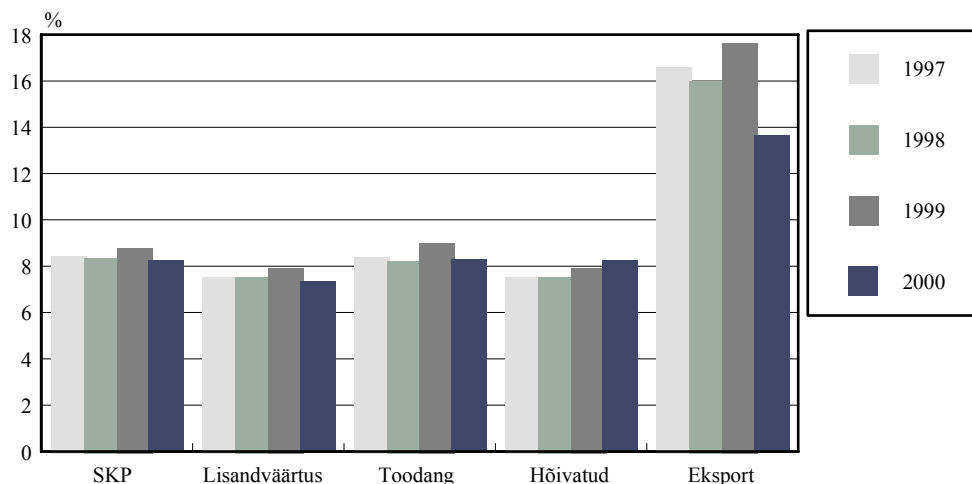
3.2. Turismi põhinäitajad

3.2.1. Turismi lisandväärtus ja turismi sisemajanduse koguprodukt

Turismi iseloomustamiseks on mitmesuguseid arvnäitajaid. Seotuse järgi turismi nõudlusega võib välja tuua turismile omased ja turismiga seotud tegevusalad. Nende tegevusalade kaudu saab tuletada turismi sisemajanduse koguprodukti (SKP), mis on peamisi turismi satelliitarvepidamise näitajaid. Erinevalt turismi lisandväärtusest sisaldab turismi SKP makse (subsiidiumid maha arvatud). 2000. aastal oli turismi SKP 7,1 miljardit krooni ning selle osatähtsus Eesti SKP-s oli 8,2% (joonis 6).

Teine põhiline turismi satelliitarvepidamise näitaja on turismi lisandväärtus, mille saab, kui lahutada turismitoodangut tootmisel kasutatavad sisendid. Turismitoodangut hinnatakse alushindades — tootmise ja müügiga kaasnevad maksud on sellelt maha arvatud. See omakorda võimaldab teha tegevusalade võrdlusi, millest on maksu- ja subsiidiumimõjud elimineeritud. Turismi osatähtsus alushindades lisandväärtuses oli 2000. aastal 7,3%, see on väiksem kui turismi SKP osatähtsus kogu Eesti SKP-s (joonis 6).

Joonis 6. Turismi osatähtsus Eesti majanduses, 1997–2000

Alahinnata ei saa ka turismiteenuste ekspordi osatähtsust koguekspordis, 2000. aastal oli see 13,6%. Märkimisväärne roll on turisminduses ka tööhõivel. 2000. aastal oli turismiga hõivatute arv täistööajale taandatult 40 700 inimest. Turismiga seotud hõivatute osatähtsus kogu hõivatute arvus oli 8,2%. Neto-tootemaksud turismile olid 2000. aastal 1,5 miljardit krooni. Aastatel 1997–2000 oli turismi neto-tootemaksude osatähtsus kogu neto-tootemaksudes vahemikus 13–14%.

2000. aastal olid siseturismi kulutused 390 miljonit krooni ja väliskülastajate kulutused Eestis 11,1 miljardit krooni. Eesti külastajate kulutused välismaal ehk reisijateveo ja reisisihtkohtade import oli 2000. aastal 4,3 miljardit krooni. See viitab turismi olulisele rollile jooksevkonto defitsiidi vähendamisel.

Tabel 8. Turismi osa Eesti majanduses, 1997–2000
(miljonit krooni)

	1997	1998	1999	2000
Turismitoodang alushindades	12 517	14 134	15 687	16 798
Turismi vahetarbimine	8 317	9 368	10 452	11 203
Turismi lisandväärtus alushindades	4 200	4 766	5 235	5 595
Neto-tootemaksud turismile	1 179	1 352	1 446	1 532
Turismi SKP	5 379	6 118	6 681	7 127
SKP	64 044,7	73 537,9	76 327,1	87 378,5
Turismimajanduse osatähtsus SKP-s, %	8,4	8,3	8,8	8,2
Turismiga hõivatute arv taandatuna täistööajale	45,8	45,1	45,3	45,6
Hõivatute arv majanduses taandatuna täistööajale	608,4	601,1	572	556,2
Turismiga hõivatute osatähtsus, %	7,5	7,5	7,9	8,2

3.2.2. Turismi tegevusalad

Peamiste tegevusalade järgi oli 2000. aastal suurim osatähtsus turismi kogulisandväärtuses hotellidel ja restoranidel (13,4%), järgnesid vee- ja õhustransport (10,0%), toiduainete ja jookide tootmine (9,1%), jaemüük (9,0%) ning meelelahutus- ja kultuuritegevus (8,5%) (tabel 9). Koos maismaatranspordiga hõlmavad need tegevusalad ligikaudu 56% turismi kogulisandväärtusest. Kokku oli turismi lisandväärtus 2000. aastal umbes 5,6 miljardit krooni.

Tabel 9. Turismi toodang, vahetarbimine ja lisandväärtus peamiste tegevusalade järgi, 1997–2000
(miljonit krooni)

	Toodang				Vahetarbimine				Lisandväärtus			
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
Hotellid ja restoranid	1 673	1 933	2 069	2 184	1 098	1 269	1 368	1 436	575	664	701	748
Vee- ja õhustransport	1 775	1 873	2 351	2 632	1 401	1 469	1 847	2 074	374	404	504	558
Toiduainete ja jookide tootmine	1 953	2 251	2 433	2 560	1 566	1 805	1 951	2 052	387	446	482	508
Jaemüük	754	865	925	980	365	418	447	474	389	447	478	506
Meelelahutus-, kultuuritegevus	615	704	756	803	250	286	307	326	365	418	449	477
Maismaatransport	598	680	710	748	305	346	362	381	293	334	348	367
Muud tegevusalad	5 149	5 828	6 443	6 891	3 332	3 775	4 170	4 460	1 817	2 053	2 273	2 431
Kokku	12 517	14 134	15 687	16 798	8 317	9 368	10 452	11 203	4 200	4 766	5 235	5 595

Turismi osatähtsust tegevusala lisandväärtuses võib mõõta tegevusala seotuse järgi turismi nõudlusega. Selle kriteeriumi alusel jagunevad tegevusalad turismile omasteks ja turismiga seotud tegevusaladeks. Teisisõnu, kui turismi osatähtsus tegevusala lisandväärtuses on üle 25%, on tegevusala turismile omane ja tegevusala iseloomustavad tunnused on suuresti mõjutatavad turismisuundumustest.

Turismile omased tegevusalad on reisibüroode tegevus, hotellid-restoranid ning vee- ja õhustransport (tabel 10). Suurim turismi osatähtsus tegevusala lisandväärtuses oli hotellidel (ligi 100%) ja restoranidel (ca 70%), järgnesid reisibüroode tegevus (ca 50%) ning vee- ja õhustransport (ca 35%). Turismiga seotud tegevusalad jagunesid aga maismaatranspordiks, toiduainete ja jookide tootmiseks, meelelahutuseks ja kultuuritegevuseks, hariduseks ning jaemüügiks. Nendest tegevusaladest oli turismi osatähtsus lisandväärtuses suurim meelelahutuses ja kultuuritegevuses — aastatel 1997–2000 umbes 23%.

Turismi lisandväärtus jaotub tegevuslades vahel enamasti ühtlaselt nii turismile omastes kui ka turismiga seotud tegevuslades (tabel 10). 7–10% vahemikku jäävad vee- ja õhustransport, toiduainete ja jookide tootmine, jaemüük, meelelahutus ja kultuuritegevus ning restoranide tegevusala. 6,6% turismi lisandväärtusest hõlmas 2000. aastal maismaatransport, hotellide tegevusala turismi lisandväärtus oli kogu turismi lisandväärtusest 5,0%. Väiksem osatähtsus oli reisibüroode tegevusel (1,1%) ja haridusel (0,3%). Teistest tegevusaladest, mille osatähtsus turismi lisandväärtuses oli 2000. aastal 42,1%, oli suurim osa kinnisvara-, üürimis- ja äritegevusel, põllumajandusel ning töötleva tööstusel.

Turismi lisandväärtus hõlmab kogulisandväärtusest 7,3%. Suurem osatähtsus kogumajanduses on vaid töötleva tööstusel (lisandväärtus 18,0%), veandusel, laondusel ja sidel (16,2%), hulgi- ja jaemüügil; mootorsõidukite remondil (13,9%) ning kinnisvara-, üürimis- ja äritegevusel (11,0%). Väiksema osatähtsusega on näiteks ehitus (6,1%) ja finantsvahendus (4,1%).

Tabel 10. Turismi lisandväärtus tegevusala järgi, 1997–2000
(miljonit krooni)

	Turismi lisandväärtus				Osatähtsus turismi lisandväärtuses, %			
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
Turismile omased tegevusalad	994	1119	1261	1366	23,7	23,5	24,1	24,4
reisibüroode tegevus	45	51	56	60	1,1	1,1	1,1	1,1
vee- ja õhustransport	374	404	504	558	8,9	8,5	9,6	10,0
hotellid	220	253	249	280	5,2	5,3	4,8	5,0
restoranid	355	411	452	468	8,5	8,6	8,6	8,4
Turismiga seotud tegevusalad	1 447	1 659	1 772	1 875	34,5	34,9	33,8	33,5
maismaatransport	293	334	348	367	7,0	7,0	6,6	6,6
toiduainete ja jookide tootmine	387	446	482	508	9,2	9,4	9,2	9,1
meelelahutus, kultuuritegevus	365	418	449	477	8,7	8,8	8,6	8,5
haridus	13	14	15	17	0,3	0,3	0,3	0,3
jaemüük	389	447	478	506	9,3	9,4	9,1	9,0
Teised tegevusalad	1 759	1 988	2 202	2 354	41,8	41,6	42,1	42,1
Lisandväärtus alushindades	4 200	4 766	5 235	5 595	100,0	100,0	100,0	100,0
Tootemaksud	1 179	1 352	1 446	1 532	..	..	..	..
Turismi SKP/SKP	5 379	6 118	6 681	7 127	..	..	..	..

Järg.

	Tegevusala lisandväärtus				Turismi osatähtsus tegevusala lisandväärtuses, %			
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
Turismile omased tegevusalad	1 902	2 187	2 281	2 740	52,3	51,2	55,3	49,9
reisibüroode tegevus	88	100	105	118	51,1	51,0	53,3	50,8
vee- ja õhustransport	1 057	1 229	1 278	1 662	35,4	32,9	39,4	33,6
hotellid	228	258	270	283	96,5	98,1	92,2	98,9
restoranid	529	600	628	677	67,1	68,5	72,0	69,1
Turismiga seotud tegevusalad	13 160	14 888	15 736	17 298	11,0	11,1	11,3	10,8
maismaatransport	3 071	3 515	3 636	4 382	9,5	9,5	9,6	8,4
toiduainete ja jookide tootmine	2 461	2 743	2 862	3 454	15,7	16,3	16,9	14,7
meelelahutus, kultuuritegevus	1 607	1 822	1 933	2 041	22,7	22,9	23,2	23,4
haridus	2 875	3 252	3 580	3 517	0,5	0,4	0,4	0,5
jaemüük	3 146	3 556	3 725	3 904	12,4	12,6	12,8	13,0
Teised tegevusalad	40 152	46 419	48 235	56 096	4,4	4,3	4,6	4,2
Lisandväärtus alushindades	55 214	63 494	66 252	76 134	7,6	7,5	7,9	7,3
Tootemaksud	8 831	10 044	10 075	11 245	..	..	..	..
Turismi SKP/SKP	64 045	73 538	76 327	87 379	8,4	8,3	8,8	8,2

3.2.3. Turismi tööhõive

Turismi tööhõive andmete saamisel on aluseks võetud hõivatute arv tegevusalade kaupa ja rakendatud sellele turismi osatähtsust vastava tegevusala lisandväärtuses. 2000. aastal oli turismiga hõivatute arv täistööajale taandatud 45 600 inimest ehk 8,2% hõivatute arvust. Turismitööstuses ehk turismile omastes tegevusalades hõivatute osatähtsus oli 2000. aastal 3,2% kogu hõivatute arvust. Majanduses oli 2000. aastal hõivatuid 556 200 (tabel 11).

Tabel 11. Turismiga hõivatud täistööaja ekvivalendina tegevusala järgi, 1997–2000
(tuhat)

	Hõivatud täistööaja ekvivalendina			
	1997	1998	1999	2000
Hotellid ja restoranid	10,6	10,3	9,8	12,0
Transport ja transpordi abitegevused, reisibüroode tegevus	5,9	5,5	6,7	5,5
Jaemüük	6,2	6,4	6,4	6,4
Meelelahutus, kultuuritegevus ja muu teenindus	6,1	5,5	5,7	5,2
Toiduainete ja jookide tootmine	4,3	4,2	3,7	3,2
Teised tegevusalad	12,7	13,2	13,0	13,3
Kokku	45,8	45,1	45,3	45,6
Hõivatute arv majanduses	608,4	601,1	572,0	556,2

Suurim oli turismiga hõivatute arv 2000. aastal hotellide ja restoranide tegevusalal (12 000), järgnesid jaemüük (6400), transport ja transpordi abitegevused, reisibüroode tegevus (5500) ning meelelahutus, kultuuritegevus ja muu teenindus (5200).

3.3. Riikide turismimajanduse võrdlus

Turismi osatähtsus majanduses on Eestis natuke tagasihoidlikum kui teistes tabelis 12 esitatud riikides. Turismimajanduse all on arvestatud kogu külastajate vajaduste rahuldamiseks vajalikku majandustegevust. Turismitööstus on aga ainult turismile omaste tegevusalade osa külastajaid teenindavates majandusharudes. Selles töös on turismitööstuseks võetud 2000. aastal 50,8% reisibüroode tegevuses, 98,9% hotellides, 69,1% restoranides ning 33,6% vee- ja õhustranspordis loodud lisandväärtusest.

Tabel 12. Turismimajanduse ja turismitööstuse osatähtsus majanduses, 2000 (protsenti)

Riik	Turismimajanduse osatähtsus SKP-s	Turismitööstuse osatähtsus SKP-s	Turismimajanduses hõivatute osatähtsus	Turismitööstuses hõivatute osatähtsus
Island	23,9	8,7	21,0	8,4
Kreeka	16,4	5,8	19,2	6,8
Austria	14,5	5,5	14,6	5,4
Iirimaa	13,9	3,5	12,9	3,1
Poola	14,2	4,2	8,7	2,6
Tšehhi	13,2	3,6	11,9	3,1
Ungari	11,8	6,4	12,0	5,7
Sloveenia	11,8	3,1	8,8	2,2
Soome	11,3	4,3	12,0	4,4
Belgia	9,9	3,0	12,5	3,8
Bulgaaria	9,7	2,5	7,6	2,0
Norra	9,7	3,0	11,2	3,2
Rootsi	9,1	3,3	10,3	3,7
Eesti	8,2	3,1	8,2	3,2

Allikas: World Travel & Tourism Council. Eesti andmed pärinevad käesolevast tööst.

Tabelis äratub tähelepanu, et nn turismimajanduse ja turismitööstuse suhe on riikides väga erinev. Mõnes riigis ületab turismimajanduse maht otseselt külastajaid teenindava turismitööstuse mahtu neli korda, teistes vaid kaks korda. Erinevus tuleneb sellest, et mõnes riigis müüakse külastajatele palju kodumaiseid kaupu, mis omakorda tugineb kohaliku tooraine ja materjali ulatuslikule kasutamisele. Vahetarbimise kaudu kanduvad külastajatele müüdüd kaupade ja teenuste tootmise kulud paljudesse kohalikesse tootmistesse. Väga avatud majandustes müüakse külastajatele seevastu palju importkaupa ja ka kohalike kaupade tootmine tugineb sageli impordi ulatuslikule kasutamisele. Seetõttu kandub külastajate tekitatud nõudlusest vaid väike osa kohalikele toorainele ja materjalile.

KOKKUVÕTE

Uurimus hindab turismi osa Eesti majanduses, võttes aluseks turismi arvepidamise meetodika raamistiku. See raamistik määratleb turismis osalejad ja turismi liigid külastajate jaotuse alusel. Arvepidamine sätestab muu hulgas külastajate tehtud kulutuste meetodika, sh mõned põhjalikumad käsitlust nõudvad küsimused, nagu majutusteenuste arvestus, kestvuskaupe arvestus, reisifirmade tegevus ja turismi infrastruktuuri tehtavate investeeringute arvestus.

Põhiline andmeallikas turismi arvepidamises on pakkumise-kasutamise tabelite raamistik, mis on turismi põhiagregaatide tuletamise lähteinfoks (turismi SKP, turismi lisandväärtus jne). Need tabelid loovad aluse sümmeetriliste sisend-väljundtabelite koostamiseks. Viimaste abil teisendatakse külastajate kulutusi kirjeldavad nõudluse poole andmed pakkumise poolseteks. Saadud pakkumise andmeid kasutatakse turismi osatähtsuse hindamisel.

Kulutuste erineva mõju tõttu majandusele käsitleti uurimuses väliturismiga ja siseturismiga seonduvaid kulutusi eraldi. Väliskülastajate kulutused, mis Eesti maksebilansis kajastuvad teenuste ekspordis, osutavad turismiteenuste suurele osatähtsusele koguekspordis (2000. aastal 13,6%). Võrdluses ekspordikaubagruppidega jäi turismiteenuste ekspord alla vaid masinate ja mehaaniliste seadmete ekspordile (24,7%). Väliskülastajad (nt Soome ostuturistid) eelistavad aga sageli omamaist kaupa selle odavama hinna tõttu koduturuga võrreldes. Eesti külastajate kulutused välismaal ehk reisijateveo ja reisiteenuste import oli 2000. aastal 4,3 miljardit krooni. Võrreldes seda väliskülastajate kulutustega Eestis, võib järeldada, et turismiteenuste ekspordil on oluline roll jooksevkonto defitsiidi vähendamisel.

Väliskülastajate kulutustega võrreldes on siseturismi kulutused väikesed. Siseturismile kulutati 2000. aastal umbes 390 miljonit krooni, samas kui turismiteenuste ekspordi koguväärtus oli 11,1 miljardit krooni. Kulutuste struktuuri järgi kulutati

Eestis kõige rohkem toidule, alkohoolsetele jookidele ja tubakale (2000. aastal 27,5%) ning reisijateveole kaugliinidel (21,5%), 5–6% osatähtsusega järgnesid kulutused meelelahutusteenustele, majutusteenustele ning reisibüroode teenustele.

Turismi põhinäitajate tuletamiseks on tegevusalad jagatud turismile omasteks ja turismiga seotud tegevusaladeks, mis turismi lisandväärtuses jagunevad enamjaolt ühtlaselt. Turismi lisandväärtus hõlmas 2000. aastal 7,3% kogulisandväärtusest. Suurem lisandväärtus kogumajanduses oli vaid töötleva tööstusel, veandusel, laandusel ja sidel, hulgi- ja jaemüügil ning kinnisvara-, üürimis- ja äritegevusel. Turismi SKP oli 2000. aastal 7,1 miljardit krooni ja selle osatähtsus kogu Eesti SKP-s oli 8,2%. Märkimisväärne mõju on turismindusel ka tööhõivele. 2000. aastal oli turismiga hõivatute arv täistööajale taandatult 45 600 ning turismiga seotud hõivatute osatähtsus kogu hõivatute arvus oli 8,2%.

Uurimuses on esitatud veel andmed turismi osatähtsuse kohta majanduses võrreldes teiste riikidega. Hinnangud 2000. aasta kohta kirjeldavad turismimajanduse osatähtsust SKP-s, otseselt turismitööstuse osatähtsust SKP-s, turismimajandusega seonduvat hõive osatähtsust koguhõives ja otseselt külastajaid teenindavates ettevõtetes hõivatute osatähtsust koguhõives. Riigiti on turismimajanduse ja turismitööstuse suhe väga erinev, sest mõnes riigis müüakse külastajatele palju kodumaiseid kaupu, mis kasutavad palju kohalikku toorainet ja materjali.

PÕHIMÕISTED

Turismi põhimõisted

Turism — reisimine väljapoole igapäevast elukeskkonda ehk tavakeskkonda ja viibimine seal mitte kauem kui 12 järjestikust kuud puhkuse, äri või muul eesmärgil.

Igapäevane elukeskkond ehk tavakeskkond — isikliku elu- ja töö- või õppimiskoha ning muude tihti (vähemalt kord nädalas) külastatavate kohtade (kirik, kauplus, polikliinik) vahetus läheduses asuv ala. Igapäevasesse elukeskkonda ei kuulu suvilad ega maakodud, kui neid külastatakse harvem kui üks kord nädalas.

Eristada saab kolme turismi põhivormi.

Vastuvõtturism — väliskülastajate reisimine Eestisse ja Eestis viibimine.

Lähetusturism — Eesti püsielanike reisimine Eestist välja ja viibimine väljaspool tavakeskkonda.

Siseturism — Eesti püsielanike reisimine Eesti piires, kuid viibimine väljaspool tavakeskkonda.

Riigisisene turism hõlmab siseturismi ja vastuvõtturismi, Eesti elanike turism siseturismi ja lähetusturismi ning rahvusvaheline turism ehk väliturism vastuvõtturismi ja lähetusturismi.

Piiriületused — Eesti piiripunktide kaudu riiki saabunud isikud. Saabujad jagunevad välismaalasteks ja Eesti kodanikeks.

Välismaalane — isik, kellel on välisriigi kodakondsus või kodakondsuse puudumisel püsielukoht välismaal.

Eesti elanik — isik, kellel on Eesti kodakondsus või kodakondsuse puudumisel püsielukoht Eestis.

Reisija — isik, kes reisib tavakeskkonna piires või sellest välja. Reisijad jagunevad külastajateks ja muudeks reisijateks.

Muud reisijad — isikud, kes reisivad regulaarselt oma tavakeskkonnas (näiteks naaberriiki tööle); transiitreisijad, kes ei läbi transiitriigi passikontrolli; laevareisijad, kes ei välju Eesti sadamates laevast; rahvusvaheliste vedude sõidukite meeskonnaliikmed jms.

Turismis osalejaid nimetatakse külastajateks.

Külastaja — isik, kes reisib välja tavakeskkonnast mitte kauemaks kui 12 järjestikuseks kuuks ja kelle reisi peamine eesmärk ei ole sihtkohas tasustatav tegevus. Külastajad jagunevad turistideks ehk ööbivateks külastajateks ja ühepäevakülastajateks.

Turist ehk ööbiv külastaja — isik, kelle reis tavakeskkonnast välja hõlmab vähemalt üht ööbimist sihtkohas, välja arvatud ööbimine sihtriigi sadamas seisvas laevas.

Ühepäevakülastaja — isik, kes külastab väljaspool tavakeskkonda asuvat paika seal ööbimata.

Sisekülastaja — Eesti püsielanik, kes reisib Eesti piires, kuid viibib väljaspool tavakeskkonda.

Väliskülastaja — isik, kes reisib välja elukohariigist ja tavakeskkonnast mitte kauemaks kui 12 järjestikuseks kuuks ning kelle reisi peamine eesmärk ei ole sihtkohas tasustatav tegevus. (Saabujatest väliskülastajate arvu kindlaksmääramisel on Eesti Turismiagentuur aluseks võtnud majutuskohtades majutatute arvu ning majutuskohtades ööbinute osatähtsuse Eestist lahkuvate väliskülastajate motivatsiooni- ja kulutuste uuringus küsitletud turistide hulgas.)

Turisti majutamine — regulaarse või ajutise ööbimisvõimaluse pakkumine turistile.

Väga oluline on eristada need üksused, mis äriüksustena teenindavad turiste, ja need, mis ainult vahetevahel turiste teenindavad. Sellest tulenevalt on turistide majutamise üksused jaotatud kahte põhigruppi: kollektiivmajutus ja eramajutus.

Kollektiivmajutuskoht — külastajatele pakutakse ööbimisvõimalust toas vm majutusüksuses. Pakutavate kohtade arv majutusüksuses peab võimaldama majutada ühel ajal perekonnast suuremat gruppi ja kollektiivmajutuse kohal peab olema ühtne äriplaneerimine, ka sel juhul, kui eesmärk ei ole kasumit teenida.

Eramajutus — majutusviis, mis hõlmab kõiki ülejäänud majutusüksusi, mis ei sobi kollektiivmajutuse definitsiooniga. Eramajutus pakub limiteeritud hulgal tasulist või tasuta ööbimisvõimalust.

Majutuskohas majutatu — turist ehk ööbiv külastaja, kes ööbib vähemalt ühe öö hotellis, motellis või muud liiki kollektiivmajutuskohas.

Majutuskoht — hotell, motell või muud liiki kollektiivmajutuskoht. Majutuskohti liigitatakse järgmiselt: hotell, motell, külalistemaja, hostel, puhkeküla ja -laager, puhkemaja, külaliskorter, kodumajutus.

Taastusravikeskus — raviasutus (sanatoorium), mis tegeleb taastus-, järel- ja ennetusraviga.

Reisifirma — ettevõtte kui juriidiline isik, kelle põhitegevusala on määratud Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) põhjal reisibüroode ja reisikorraldajate tegevusena (6330) või kelle reisisuhted on kõrvaltegevusala ja kes on kantud riiklikku erinõuetega tegevusaladel tegutsevate ettevõtjate registrisse.

Ööpäeva keskmine maksumus majutuskohas sisaldab käibemaksu ja hommikusöögi maksumust, kui seda müüakse koos majutusega. Tubadena arvestatakse ainult müügisolevaid tube, st remondis ja ajutiselt suletud tube kuustatistikas ei kajastata.

Turismimajandus — majanduse komponent, mille all on arvestatud kogu külastajate vajaduste rahuldamiseks vajalikku majandustegevust, sh turismiga seotud majandustegevust.

Turismitööstus — majanduse komponent, mis sisaldab ainult turismile omaste tegevusalade osa külastajaid teenindavatest majandusharudest.

Rahvamajanduse arvepidamise põhimõisted

Alushind — ostjalt tootjale makstav hind, millest on lahutatud tootemaksud ja liidetud tootesubsiidiumid.

Eksport

Kaupade eksport — kaupade väljavedu residentidelt mitteresidentidele, millega kaasneb üldjuhul omaniku vahetus.

Teenuste eksport — residentide teenuste osutamine mitteresidentidele. Teenused jagunevad: transpordi-, reisi-, side- ja kommunikatsiooni-, ehitus-, kindlustus-, finants-, arvuti- ja informatsiooniteenused, autoriõiguse tasud, muud äriteenused, kultuuri- ja ajaviiteteenused ja valitsusteenused (mis ei sisaldu mujal).

Eratarbimiskulutused — residentide kulutused (sh arvestuslikud) kaupadele ja teenustele lõpptarbimise eesmärgil, sh kulutused nendele kaupadele ja teenustele, mis on müüdud majanduslikult mitteolulise hinnaga.

Import

Kaupade import — kaupade sissevedu mitteresidentidelt residentidele, millega kaasneb üldjuhul omaniku vahetus.

Teenuste import — mitteresidentide teenuste osutamine residentidele. Teenused jagunevad: transpordi-, reisi-, side- ja kommunikatsiooni-, ehitus-, kindlustus-, finants-, arvuti- ja informatsiooniteenused, autoriõiguste tasud, muud äriteenused, kultuuri- ja ajaviiteteenused ja valitsusteenused (mis ei sisaldu mujal).

Jooksevhinnad — kaupade ja teenuste hinnad arvestusperioodil.

Kapitali kogumahutus — kapitali kogumahutus põhivarasse *pluss* varude muutus.

Kapitali kogumahutus põhivarasse — arvestusperioodil residentide omandatud põhivara väärtus, millest on maha arvatud samal perioodil müüdud/likvideeritud vara.

Lisandväärtus — toodang *miinus* vahetarbimine. Lisandunud väärtus, mis on loodud tootmisprotsessis ja mis on kirjendatud kas tegevusalade kaupa või kõigi residentide ulatuses.

Neto-tootemaksud — tootemaksud *miinus* tootesubsiidiumid.

Ostjahind — lõpptarbimise puhul on ostjahind ostja makstud hind. Vahetarbimise puhul on see hind, mis ei sisalda lisandväärtusmaksu (*VAT* — *value added tax*) või muid mahaarvatavaid makse. Kauba ostjahind sisaldab kõiki ostja tasunud transpordikuluseid, mis on seotud kauba veoga ostja soovitud kohta ostjale sobivaks ajaks.

Resident — institutsionaalne üksus, millel on riigis majanduslikke huvisid. Majanduslik huvi tähendab majanduslikku seotust riigi majandusterritooriumiga (nt seal asuvad tootmishooned ja maa). Riigi residentideks peetakse institutsionaalseid üksusi, kui nad osalevad riigi majandusterritooriumil majandustegevuses aasta või pikema aja jooksul.

Sisemajanduse koguprodukt (SKP) — sisemajanduse koguprodukt turuhindades on residentide toodetud lisandväärtuste summa kogurahvamajanduse ulatuses, millele on lisatud neto-tootemaksud.

Toodang — residentide toodetud kaupade ja teenuste väärtus. Hõlmab turutoodangut, enda tarbeks toodetud toodangut, valitsemissektori mitteturutoodangut ja kasumitaotluseta institutsioonide teenuseid kodumajapidamistele.

Tootemaksud — tootemaksud, v.a *VAT* ja impordimaksud, koosnevad maksudest kaupadele ja teenustele, mida makstakse seoses nende tootmise, ekspordi, müügi, üleandmise, rentimise või kohaletoometamisega või seoses nende kasutamisega oma tarbeks või oma kapitalimahutuseks.

Tootesubsiidiumid — jooksvad tagastamatud maksed, mida valitsemissektor maksab toetusena tootmisüksusele selle toodetud, müüdüd või imporditud kauba- või teenuse- ühiku kohta.

Turutoodang — toodang, mida müüakse turul majanduslikult olulise hinnaga või mida vähemalt kavatakse turul müüa.

Turuväline toodang — enda tarbeks toodetud toodang *pluss* muu turuväline toodang.

Vahetarbimine — kaupade ja teenuste tootmiseks kulunud kaupade ja turuteenuste väärtus, mida on kasutatud tootmisprotsessi sisendina, välja arvatud põhikapital, mille tarbimine on kirjendatud kui põhivara kulum. Vahetarbimisse arvestatakse tarbitud kaubad ja teenused, mitte aga edasimüümiseks ostetud kaubad.

Kirjandus

Euroopa rahvamajanduse arvepidamise süsteem 1995. Tõlge eesti keelde. Statistikaamet, 2001.

Report of the World Tourism Organization on the tourism satellite account and related methodological outputs. 2001.

(<http://www.un.org/Depts/unsd/statcom/2000docs/2000-11e.pdf>)

SNA 1993 (<http://esa.un.org/unsd/sna1993/toctop.asp>)

Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework. (<http://esa.un.org/unsd/pubs/gesgrid.asp?id=255>)

World Travel & Tourism Council Year 2000, Research, Overview and Definitions. (<http://www.wttc.org/ecres/pdfs/overview.pdf>)

World Travel & Tourism Council Year 2001, Research, Overview and Definitions.

WTTC Country Reports 2001 (<http://www.wttc.org/ecres/countries.asp>)

WTTC/OEF. 2001. Travel & Tourism Simulated Satellite Accounting Research. Methodology and Documentation. June 2001.

(<http://www.wttc.org/ecres/pdfs/document.pdf>)

Turismi arvepidamise klassifikaatorid

		TOOTED			
		RMF	CPA		
		turismile omane		turismiga seotud	
A. TURISM					
A.1 Turismile omane					
Majutus	1				
		55.11	Restoraniga hotellid ja motellid		
Kollektiivmajutus-ettevõtted	1/1	55.12	Restoranita hotellid ja motellid		
		55.21	Noortehostelite teenused		
		55.22	Laagriplatside, k.a haagissuvilaplatside teenused		
		55.23	Muud lühimajutuse teenused		
Eraviisiline majutus	1/2	7.03	Kinnisvarateenused vahendustasu eest või lepingu alusel; pluss arvestusekvivalent (ajajaotus jm)		
		55.30.11	Roogade täieliku restoraniteenindusega serveerimisteenused		
		55.30.12	Roogade serveerimisteenused rongide restoranvagunites ja laevadel		
Toidu ja jookide serveerimine	2	55.30.13	Roogade serveerimisteenused selvetoitlustusettevõtetes		
		55.30.14	Muud toidu serveerimisteenused		
		55.40	Jookide serveerimisteenused		
		55.51	Sööklateenused		
		55.52	Toitlustusteenused		
Reisijatevedu	3				
		60.10.11	Sõitjate linnadevaheline raudteevedu	60.21.1	Sõitjatevedu linna- ja linnalähiraudteel
		60.10.12	Sõitjate ja sõidukite linnadevaheline raudteevedu	60.21.21	Regulaarvedu linnasise- ja linnalähiliinidel, v.a raudteel
		60.21.31	Regulaarvedu linnasise- ja linnalähiliinidel, v.a raudteel	60.21.22	Erivedu linnasise- ja linnalähiliinidel, v.a raudteel
	3/1	60.21.32	Erivedu linnasise- ja linnalähiliinidel, v.a raudteel		
		60.21.41	Linnadevaheline regulaarvedu, v.a raudteel		
Muu transport		60.21.42	Linnadevaheline erivedu, v.a raudteel		
		60.22.11	Taksoteenused	60.23.13	Sõitjatevedu loomveokitega
		60.22.12	Juhiga sõiduautode väljaüürimisteenused	60.24	Kauba maanteeveoteenused
	3/2	60.23.11	Juhiga busside rentimisteenused		
		60.23.12	Bussiekskursiooniteenused		
		60.23.14	Sõitjate mujal liigitamata maismaaveoteenused		
		61.10.11	Sõitjatevedu parvlaevadega merel ja rannavetes		
		61.10.12	Muud sõitjateveoteenused merel ja rannavetes		
Meretransport	3/3	61.10.31	Meeskonnaga merelaevade rentimisteenused		
		61.20.11	Sõitjateveoteenused sisevetel parvlaevadega		
		61.20.12	Muu sõitjatevedu sisevetel		

Turismi arvepidamise klassifikaatorid

Järg.

		TOOTED		
		RMF	CPA	
		turismile omane		turismiga seotud
Õhutransport		62.10.1	Sõitjate regulaarse õhutransporditeenused	
	3/4	62.20.1	Sõitjate tellimusveoteenused õhutranspordiga	
		62.20.3	Meeskonnaga õhusõidukite rentimisteenused	
		63.21.1	Raudteeveondust abistavad teenused	63.21.23 Sildade ja tunnelitega seotud talituste teenused
		63.21.21	Autobussijaamade teenused	63.21.25 Maanteeveondust mujal liigitamata abistavad teenused
		63.21.22	Maanteeteenistuste teenused	
		63.21.24	Parkimisteenused	
Abitegevused		63.22.11	Sadama ja veeteede kasutamise seotud teenused, v.a laadungite käitlemine	63.22.15 Laevade pääste- ja pinnaletõsteteenused
	3/5	63.22.12	Lootsiteenused	
		63.22.13	Sildumis- ja ankurdamisteenused	
		63.22.14	Navigatsiooni abiteenused	
		63.22.16	Vee transporti mujal liigitamata abistavad teenused	
		63.23.11	Lennuväljateenused, v.a laadungi käitlemine	
		63.23.12	Lennujuhtimisteenused	
		63.23.13	Õhutranspordi mujal liigitamata abistavad teenused	
		71.10.1	Juhita sõiduautode ja kuni 3500 kg täismassiga väikebusside rentimis- ja väljaüürimisteenused	
		71.21.14	Mootorrataste, haagiselamute ja -suvilate rentimis- ja väljaüürimisteenused	
Üürimistegevus	3/6	71.21.15	Muude juhita maismaatranspordivahendite rentimis- ja väljaüürimisteenused	
		71.22	Vee transportivahendite rentimisteenused	
		71.23.1	Meeskonnata õhusõidukite rentimis- ja väljaüürimisteenused	
		50.20*	Mootorsõidukite hoolduse ja remondi teenused	
Hooldus ja remont	3/7	50.40*	Mootorrataste ning nende osade ja lisaseadmete kaubandus-, hoolduse ja remondi teenused	
Reisibüroode tegevus	4			
Reisibürood	4/1	63.30.12	Reisipiletite, majutuse ja pakettreiside müük vahendustasu eest või lepingu alusel	
Reisikorraldajad	4/2	63.30.11	Pakettreiside organiseerimisteenused	
Reisiinfo jm.	4/3	63.30.13	Turistide teabeteenused	
		63.30.14	Giiditeenused	

Turismi arvepidamise klassifikaatorid

Järg.

		TOOTED			
		RMF	CPA		
		turismile omane		turismiga seotud	
Kultuuritegevus	5				
Loominguline tegevus jm.	5/1	92.31.21	Teatrite, laulukollektiivide, ansamblike ja orkestrite meelelahutusteenused		
		92.31.22	Kirjanike, heliloojate, kujurite, estraadikunstnike ja teiste üksikartistide teenused		
		92.32	Kunstirajatiste teenused		
		92.52.11	Muuseumiteenused	92.51.1	Raamatukogu- ja arhiiviteenused
Muuseumid jm.	5/2	92.52.12	Ajalooliste paikade ja ehitiste hoolduse ja kaitse teenused		
		92.53.11	Botaanika- ja loomaaedade teenused		
		92.53.12	Looduskaitsealade, k.a loodusreservaatide säilitamise teenused		
Meelelahutus	6				
		92.61.10*	Spordirajatiste käitusteenused		
Sporditegevus	6/1	92.62.12	Spordiürituste korraldamise teenused		
		92.62.13	Mujal liigitamata spordiüritustega seotud teenused		
		92.33.10	Näituseväljakute ja lõbustusparkide teenused	92.34.11	Tsirkuseteenused
Muu meelelahutus	6/2	92.71	Hasartmängude ja kihlvedude korraldamise teenused	92.34.12	Ballisaalide ja tantsuõpetajate teenused
		92.72.11	Puhkeparkide ja supelrandade teenused		
Muu tegevus	7				
Finants- ja kindlustustegevus	7/1	65.12	Muud rahaloomega seotud finantsvahendusteenused		
		65.22	Muud laenuandmisteenused		
		66.01	Elukindlustuse teenused		
		66.03	Kahjukindlustuse teenused		
Väljaüürimine	7/2	71.40.14	Meelelahutustarvete rentimis- ja väljaüürimisteenused		
		74.84.15		74.81.21	Portreefototeenused fotoautomaadiga
		75.13.11	Põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja jahindusega seotud haldusteenused	74.83.13	Tõlketeenused
Muu	7/3	75.21.11	Välissuhetega seotud haldusteenused, diplomaatilised ja konsulaarteenused välismaal	74.83.14	Sünkroontõlketeenused
		92.61.10*	Spordirajatiste käitusteenused	80.41.12	Lennukoolide ja veesõidukite juhtimise koolide teenused
		92.72.12	Muud mitmesugused ajaviiteteenused	80.42	Täiskasvanute koolituse ja mujal liigitamata hariduse teenused
		93.05	Muud mujal liigitamata teenused		
A.2 Turismiga seotud Kaubanduslik juurdehindlus (vt B) Teenused					
B MUU					

Turismi arvepidamise klassifikaatorid

Järg.

TOOTED	
RMF CPA	
turismile omane	turismiga seotud

Kaubanduslik juurdehindlus

Kaubad	Turismiga seotud juurdehindluse alusel (vt A.2)
	Kodumaised kaubad
	Imporditud kaubad
Muud kaubad	Kodumaised kaubad
	Imporditud kaubad
Teenused	

Järg.

TEGEVUSALAD	
RMF NACE	
turismile omane	turismiga seotud

A. TURISM**A.1 Turismile omane****Majutus**

	55.11	Restoraniga hotellid ja motellid	
	55.12	Restoranita hotellid ja motellid	
Kollektiivmajutus- ettevõtted	1 55.21	Noorte hostelid	
	55.22	Laagriplatsid, sh haagissuvilaplatsid	
	55.23	Mujal liigitamata majutuskohad	
Eraviisiline majutus	2 7.02	Isikliku kinnisvara rendileandmine; pluss arvestusekvivalent	
	3 55.30	Restoranid	
	55.40	Baarid	
Toidu ja jookide serveerimine	55.51	Sööklad	
	55.52	Toitlustamine	

Reisijatevedu

	4,5 60.1	Raudteeveondus	60.24	Kaubavedu maanteel
	60.21	Muu regulaarne sõitjate maismaavedu		
	60.22	Taksovedu		
	60.2	Muu maismaaveondus		

Muu transport

	6 61.1	Mere- ja rannavedu
	61.2	Siseveetransport

Meretransport

	7 62.1	Regulaarne õhustransport
Õhustransport	62.2	Tellimuslennud

Abitegevused	8 63.2	Muud veonduse abitegevused
---------------------	--------	----------------------------

Turismi arvepidamise klassifikaatorid

Järg.

TEGEVUSALAD			
RMF NACE			
turismile omane		turismiga seotud	
	971.1	Autode väljaüürimine	
Üürimistegevus	71.21	Muude maismaatranspordivahendite rentimine	
	71.22	Vee- ja maasõidukite rentimine	
	71.23	Õhustranspordivahendite rentimine	
Hooldus ja remont			50.2 Mootorsõidukite hooldus ja remont
			50.4 Mootorrataste, nende osade ja lisaseadmete müük, hooldus ja remont
Reisibüroode tegevus	10		
Reisibürood			
Reisikorraldajad	63.3	Reisibüroode ja reisikorraldajate tegevus; mujal liigitamata turismiteenused	
Reisiinfo jm.			
Kultuuritegevus	11		
Loominguline tegevus jm.	92.31	Kunsti- ja kirjandusalane loometegevus ja interpretatsioon	
	92.32	Kunstirajatiste tegevus	
			92.51 Raamatukogude ja arhiivide tegevus
Muuseumid jm.	92.52	Muuseumide tegevus ja ajalooliste kohtade ning ehitiste kaitse	
	92.53	Botaanika- ja loomaaedade ning looduskaitsealade tegevus	
Meelelahutus	12		
Sporditegevus	92.61*	Spordiarenide ja staadionite käitus	
	92.62	Muu sporditegevus	
			92.34 Mujal liigitamata meelelahutustegevus
Muu meelelahutus	92.33	Näituseväljakute ja lõbustusparkide tegevus	
	92.71	Hasartmängude ja kihlvedude korraldamine	
	92.72*	Mujal liigitamata vaba aja tegevused	
Muu tegevus			
Finants- ja kindlustustegevus	65.12	Muu rahaloomega seotud finantsvahendus	
	65.22	Muu laenuandmine	
	66.01	Elukindlustus	
Väljaüürimine	66.03	Kahjukindlustus	
	71.4	Mujal liigitamata tarbeesemete ja kodumasinate väljaüürimine	74.81 Fotograafia
	74.83	Sekretäritöö ja tõlkimine	
	74.84*	Mujal liigitamata äritegevus	80.41 Sõiduõpe
Muu	75.13	Majandustegevuse tõhustamine, korraldamine ja selle toetamine	
	75.21	Välissuhted	
	92.61*	Spordiarenide ja staadionite käitus	80.42 Mujal liigitamata täiskasvanute ja muu koolitus
	92.72*	Mujal liigitamata vaba aja tegevused	
	93.05	Mujal liigitamata teenindus	

Turismi arvepidamise klassifikaatorid

TEGEVUSALAD	
RMF NACE	
turismile omane	turismiga seotud

A.2 Turismiga seotud

Kaubanduslik juurdehindlus (vt. B)

Teenused

B MUU

Kaubanduslik juurdehindlus

Kaubad

Muud kaubad

Teenused

MÄRGI SELETUS

.. mõiste pole rakendatav